

Nr 80.

Ankom till riksdagens kansli den 28 mars 1930 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av riksdagens år 1929 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1928—30 juni 1929.

(1:a avd.)

Statsutskottet, till vars förberedande behandling ovannämnda revisionsberättelse jämte de i anledning därav från vederbörande ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:t avgivna utlåtanden och förklaringar blivit hänvisad, får, efter tagen kännedom av dessa handlingar och inhämtande av de för ärendens utredning i övrigt erforderliga upplysningar, underställa riksdagens prövning de av revisorerna gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttrande; kommande utskottet därvid att följa den ordning, som i revisionsberättelsen blivit iakttagen.

1:o) Revisorerna hava under § 1 upptagit till behandling frågan om revisorernas granskningsrätt. (Del I sid. 2—6.)

Efter att hava lämnat en redogörelse för i ämnet gällande bestämmelser hava revisorerna framhållit, hurusom sagda bestämmelser voro till sina ordalag synnerligen otydliga och ofta lämnade rum för olika tolkningar. Denna otydlighet hade i all synnerhet medfört en viss tvekan beträffande revisorernas allmänna befogenhet att granska statsunderstödda företag. Sedan revisorerna härefter framhållit behovet av förtydligande bestämmelser härutinnan, hava revisorerna anfört följande.

»Givetvis måste granskningen av själva den egentliga statsförvaltningen bliva det centrala i revisorernas arbete. Vid sidan härav framstår likvisst kontrollen över den ändamålsenliga användningen av de statsmedel, som i alltjämt växande belopp utgå till icke statliga verksamhetsgrenar — kommunala och andra — som en viktig angelägenhet. Av betydelse måste emellertid vara att revisorerna för sådana fall äro tillförsäkrade tillgång i erforderlig utsträckning till vederbörande institutions räkenskaper, även om denna del av revisionens arbete måste bliva av tämligen begränsad omfattning och endast kunna komma i fråga då särskild anledning härtill yppas.

Frånsett den påtalade otydligheten i hithörande bestämmelser, kan det

*Riksdagens
revisorers
gransknings-
rätt.*

ej heller förnekas, att de stadganden som gälla beträffande tillhandahållandet av räkenskaper åt revisorerna framstå som tämligen föråldrade. Självva huvudförfattningen i ämnet utgöres av 1841 års alltjämt gällande cirkulär. I sin ålderdomliga form torde detsamma numera vara mindre väl ägnat att utgöra norm för vederbörandes skyldigheter i förevarande hänseende. Detsamma gäller i ej mindre grad övriga författningsbestämmelser i ämnet. Den i 1884 och 1910 års författningar stadgade skyldigheten för samtliga verk och inrättningar, som åtnjuta statsunderstöd, att till finansdepartementet insända berättelser och räkenskapssammandrag tillämpas sålunda endast i mycket begränsad utsträckning. Något annat är knappast heller möjligt med nuvarande mångfald av statliga och statsunderstödda verk och inrättningar. Bestämmande för vilka institutioner, som skola insända förvaltningsberättelser och räkenskapssammandrag, har alltmer blivit deras förekomst i det tabellverk med ekonomiska tablåer från olika delar av förvaltningen, vilket numera utbrutits ur den egentliga revisionsberättelsen och tryckes separat som en del II av densamma. Med senaste tidens strävan att inskränka denna del av berättelsen har också behovet av ifrågavarande förvaltningsberättelser och räkenskapssammandrag förminskats.

Den revision av nu gällande bestämmelser (1841 års cirkulär och 1884 och 1910 års kungörelser), som alltså enligt revisorernas mening framstår som behövlig för undanröjande av nu rådande oklarhet och ovisshet, bör å ena sidan gå ut på en inskränkning av antalet statsunderstödda institutioner, som för närvarande skola avlämna förvaltningsberättelser och räkenskapssammandrag, samt å andra sidan ett förtydligande av stadgandena om revisorernas rätt att infordra räkenskaper. Skyldighet att insända förvaltningsberättelser och räkenskapssammandrag skulle alltså kunna i huvudsak inskränkas till de verk och inrättningar, som för närvarande finnas upptagna i del II av revisionsberättelsen, dock med skyldighet för övriga statsunderstödda institutioner att vid anfordran ställa dylika berättelser och räkenskapssammandrag till förfogande. I avseende å revisionens rätt att infordra räkenskaper erfordras en bestämmelse av innehåll att, där på grund av Kungl. Maj:ts eller riksdagens beslut anslag utgår av statsmedel, den, som åtnjuter anslaget, skall vara skyldig att på begäran av riksdagens revisorer tillhandahålla dem sina räkenskaper för granskning ävensom de protokoll och handlingar, på vilka nämnda räkenskaper grunda sig. Skyldigheten skulle allenast omfatta räkenskaper, protokoll och handlingar i vad dessa avse användningen av det lämnade statsanslaget.

Såsom ovan angivits är ifrågavarande rätt endast avsedd att användas då särskild anledning härtill finnes. Stadgandets utfärdande vore dock av värde såsom ett förtydligande av statsrevisorernas befogenheter i förevarande avseende. Revisorerna våga hysa den uppfattningen att en uttrycklig bestämmelse härom skall i sin mån kunna bidra att förebygga missbruk av och misshushållning med lämnade statsbidrag. I de fall då undantag från ifrågavarande skyldighet anses böra förekomma bör detta uttryckligen angivas i samband med anslagets beviljande.

Under åberopande av det ovan sagda vilja revisorerna hemställa, att riksdagen vidtager åtgärder för revision av ifrågavarande bestämmelser i syfte att — i samband med en begränsning av skyldigheten för statsunderstödda verk och inrättningar att årligen till revisorerna avlämna förvaltningsberättelser och räkenskapssammandrag — rätten att från

statsunderstödda institutioner i erforderlig utsträckning erhålla tillgång till räkenskaper, protokoll och handlingar må åt revisorerna tryggas.»

Med hänsyn dels till otydligheten i nu gällande bestämmelser om den befogenhet, som tillkommer riksdagens revisorer, dels till den ökade omfattning, varmed statsbidrag numera utgår till icke statliga institutioner, synas åtgärder i av revisorerna föreslaget syfte böra vidtagas. Utskottet får därför hemställa,

*Utskottets
yttrande.*

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa närmare utredning och vidtaga erforderliga åtgärder i anledning av vad revisorerna anfört beträffande revisorerernas granskningsrätt.

2:o) Under försvarsdepartementet, § 9, hava revisorerna framställt vissa erinringar beträffande vattenledningen vid 4. flygkårens etablissement å Frösön. (Del I, sid. 20—23.)

*Vattenledningen vid
4. flygkårens
etablissement
å Frösön.*

Efter att hava erinrat, att 1928 års riksdag för anordnande av vatten- och avloppsledningar vid etablissementet anvisat 248,000 kronor, hava revisorerna påpekat, att flygstyrelsen i anledning härav träffat avtal med aktiebolaget Anderssons värme- och vattenledningsaffär i Östersund om utförandet av ifrågavarande vattenledningsanläggning. Sedan arbetet härmed blivit avslutat, hade det emellertid, enligt vad revisorerna meddelat, visat sig, att vid upprepade tillfällen fel uppstått å rörledningen. Häröver har chefen för 4. flygkåren avgivit följande, i revisorerernas berättelse intagna redogörelse till flygstyrelsen.

»Sedan jag av chefen för militärbyrån erhållit muntlig anvisning att tillsammans med vederbörande entreprenör vidtaga vissa mått och steg för iordningställandet av härvarande nyanlagda vattenledning, får jag härutinnan värdsamt avgiva nedanstående rapport.

I ledningen har tid efter annan uppstått stora läckor, förorsakande vattnets ur rinnande i stora kvantiteter. Det synes som om rören från början haft mindre sprickor, och att när vattentrycket en tid fått verka, rören uppfläcks på sådana ställen.

De undersökningar, som verkställts å rören vid de ställen, där sprickor uppstått, visa, att rören äro belastade med defekter, härrörande från fel i gjutningen. Rören äro nämligen över tvärsnittet icke lika tjockväggiga utan förete på sina ställen allt för tunt gods. Jag håller det för otroligt, att dessa rör kunnat motstå den provtryckning på 20 atmosfärer, som kontraktsenligt stipulerats.

Vattentrycket i ledningen har varit ansenligt, till en del beroende på, att pumpen till avhärdningsfiltret arbetar med avsevärt större tryck, än förhållandet krävt. Sedan motorn till denna pump nedbringats i hastighet från 2,400 varv till 1,600 varv per minut, har emellertid vattentrycket i ledningen nedbringats från 9.5 till 6.5 kilogram.

Sedan en grov läcka i ledningen tätats, provades läckaget under natten mellan den 18 och 19 dennes för ett tryck av 10 kilogram. Läckaget visade sig då nedbringat till 6 à 7 minutliter. Sedan ytterligare en del mindre läckor tätas, har detta läckage nedbringats till 1.1 minutliter, vilket nu hållit sig konstant under en veckas tid.

Entreprenörens ombud ingenjör Ögren har meddelat, att detta läckage icke torde kunna ytterligare nedbringas.

Vattentillgången är nu omkring 50 minutliter eller omkring 3 kubikmeter i timmen. Provmätningar hava givit vid handen, att vattenbehovet denna tid (inklusive nyssnämnda läckage) rör sig omkring 18 kubikmeter per dygn. Detta behov innefattar behovet till värmecentralen, som nu är inkopplad till vattenledningen. Detta innebär en pumpning av cirka 6 timmar per dygn.

Innebära dessa förhållanden ett fortvarighetstillstånd synes alltså kårens vattenfråga vara säkrad.

Vattnet är efter filtreringen mjukt och av god halt.

Härom anhåller jag vördsamt få angiva följande.

I fråga om vattentillgången finnes givetvis ingen garanti, att densamma i fortsättningen, särskilt under den vattenfattiga perioden på senvintern och förvåren, kommer att vara tillräcklig. Jag anser emellertid, att man efter den senaste utökningen av borrhålet är berättigad att hysa förhoppning, att så skall vara fallet.

Angående rörledningens kvalitet måste fortfarande vissa tvivel råda. De defekter å rören, som tack vare läckorna kommit till synes, kunna ju fortfarande förefinnas å andra rör, fastän de ännu så länge hålla ihop. Jag har för den skull föreslagit ingenjör Ögren att trycka hela ledningen sektionvis med 15 kilograms tryck. Förslaget accepterades till en början men har ej kommit till utförande, då ingenjör Ögren anser, att avstängningsventilerna icke kunna hålla detta tryck, och att man alltså icke i sektionerna kan ernå detsamma. Viss farhåga, att själva rören icke skola hålla, torde härvid influerat.

Otvivelaktigt skulle en dylik provtryckning giva en viss garanti för framtiden. Skulle emellertid härvid stora sprickor uppstå, nödvändiggörande ett omfattande arbete, kommer kåren sannolikt att för hela vintern bliva hänvisad till föregående olidliga förhållanden i fråga om vattenanskaffningen. Det synes mig därför värt att överväga, huruvida icke i stället en avsevärd utökning av garantitiden av entreprenören kunde begäras.

Beträffande det kvarstående läckaget å 1.1 minutliter är jag ur stånd avgöra, huruvida en dylik tolerans kan medgivas, eller om absolut täthet skall påfordras. De sakkunniga uttalanden, jag härutinnan införskaffat, äro icke eniga.

Härvid är emellertid att märka, att vattentillgången under sommar-månaderna var mindre (den minsta uppmätta 12 minutliter). Enligt nyssnämnda uppgift om behovet skulle visserligen även denna vattenkvantitet varit tillräcklig, för den händelse pumpen körts större delen av dygnet, men som det mesta av vattnet rann ut i de dåvarande stora läckorna, kunde ett dylikt utprovande av behovet icke ske. Detta behov antogs därför större och misstanke om läckaget uppstod först senare.

Det är antagligt, att, om vattentillgången varit större, misstanke om

vattnets utrinnande tidigare uppstått och att de nödvändiga reparatio-
nerna därför vid ett tidigare stadium utförts, därmed minskande nyss-
nämnda kostnader, vilkas omfattning således delvis kunna härledas till
den dåliga vattentillgången.

Vilken hänsyn, som härtill bör tagas vid ett eventuellt ersättningskrav,
undandraget sig emellertid mitt bedömande.»

Revisorerna hava därefter framhållit, att av det anförda framginge, att
vattentillgången vid 4. flygkårens vattenledning redan nu under vissa
tider icke varit tillräcklig, samt att någon säkerhet för att densamma
skulle kunna i fortsättningen året om tillgodose flygkårens behov knap-
past förefunnas. Ifråga om rörledningen syntes det ådagalagt, att den-
samma icke vore i överensstämmelse med gällande avtal. Revisorerna
förutsatte, att rören före garantitidens utgång avprovades med det kon-
traktsenliga trycket samt att statsverket hölles skadeslöst för den mer-
kostnad, som åsamkats statsverket genom att vattenledningen icke kun-
nat användas på grund av vattenrörens bristfällighet.

Förklaring har avgivits av flygstyrelsen (Del III sid. 6 och 7), som
anfört följande:

»Med avseende å vattenledningen vid 4. flygkårens etablissement å Frös-
ön hava revisorerna framhållit:

att vattenledningen under vissa tider icke varit tillräcklig,

att säkerhet för fyllande av kårens vattenbehov knappast förefinnes,

att rörledningen icke är i överensstämmelse med gällande avtal.

Den första punkten torde väl böra tydas så, att vattenmängden hittills
icke under vissa tider varit tillräcklig. Flygstyrelsen kan givetvis icke
bestrida detta, men beror nämnda förhållande på, att etablissementets
brunn å Frösön under förlidit år givit mindre vatten än vad förut er-
hållits vid gjorda propumpningar. Detta har emellertid varit fallet
även vid andra brunnar å Frösön, vilket allt torde bero på, att neder-
börden varit mindre än vanligt. Det kan jämväl ifrågasättas, om icke
vattentillgången står i visst sammanhang med Storsjöns vattennivå. Tec-
ken tyda på, att så är förhållandet.

Emellertid har flygstyrelsen låtit fördjupa det befintliga borrhålet 10
meter, varefter enligt inkomna propumpningsprotokoll en vattenmängd
av 3,600 liter per timme erhållits.

Enär kårens vattenbehov uppgår till mellan 15 och 20 kubikmeter per
dygn, erfordras numera endast cirka 5 timmars pumpning per dygn, vil-
ket förhållande kan sägas vara synnerligen tillfredsställande.

Styrelsen har all anledning förmoda, att den sålunda vidtagna åtgär-
den kommer att på ett fullt betryggande sätt säkerställa kårens vatten-
behov för framtiden.

Till bemötande av revisorernas anmärkning att de i vattenledningen in-
gående rören icke överensstämmer med avtal, får flygstyrelsen anföra,
att enligt här nedan intagna avskrift av skrivelse från A.-B. Ingenjör-
firman Titan den 9 december 1929, rören vid fabriken La Louvière vid
anställt prov motstå ett tryck av 20 atmosfärer och sålunda måste anses
fylla kontraktsbestämmelserna. Då nu emellertid vissa rör sedermera
brustit, torde anledningen härtill vara, att skada å rören sedermera upp-
kommit. Det är emellertid entreprenörens skyldighet att under ansvars-

tiden ersätta de felaktigheter, som kunna komma att härunder uppstå. Flygstyrelsen kommer därför att tillse, att kontraktets bestämmelser härutinnan efterlevas samt att statsverket hålles skadeslöst för de merkostnader, som uppstått eller komma att uppstå genom felaktigheter från entreprenörens sida.»

*Utskottets
yttrande.*

Utskottet har i anledning av vad revisorerna anfört och flygstyrelsen i sin förklaring yttrat ansett sig böra inhämta ytterligare upplysningar i ärendet från nämnda styrelse. På grund härav har utskottet från flygstyrelsen mottagit en skrivelse, vilken återfinnes såsom bilaga till detta utlåtande.

Med hänsyn särskilt till vad styrelsen framhållit i sistnämnda skrivelse, har utskottet icke kunnat undgå att finna de åtgärder, som vidtagits av styrelsen, vara i hög grad anmärkningsvärda.

Utskottet förutsätter emellertid, att de ytterligare åtgärder för vinnande av rättelse i det av revisorerna påtalade missförhållandet, som kunna visa sig erforderliga, komma att vidtagas utan särskild framställning från riksdagens sida. På grund härav har utskottet allenast velat vad i ärendet förekommit för riksdagen

omförmåla.

*Försäljningen
av tomter å
norra Djur-
gården.*

3:o) Under försvarsdepartementet, § 11, hava revisorerna fäst uppmärksamheten på de av Djurgårdskommissionen tillämpade metoderna vid försäljning av statens tomter å de stadsplanelagda delarna av Norra Djurgården i Stockholm (Del I sid. 25—27).

Efter att hava redogjort för förfaringssättet vid sagda försäljningar samt med exempel belyst detta, hava revisorerna gjort följande uttalande.

»Med hänsyn till bristen på välbelägna tomter inom de centralare delarna av Stockholm, synes det knappast kunna undvikas att vid försäljning av tomter personer, som inköpa sådana i spekulationssyfte, under nu rådande konjunkturer på bostadsmarknaden, i vissa fall kunnat erhålla betydande mellanhandsvinst. Dock torde det kunna ifrågasättas, huruvida icke med hänsyn till konjunkturläget den av Djurgårdskommissionen tillämpade försäljningsmetoden kan i viss mån anses möjliggöra detta. Enligt vad revisorerna erfarit har även Stockholms stad just med hänsyn till rådande förhållanden funnit sig böra för närvarande tillämpa andra försäljningsmetoder än tidigare varit fallet och i stället övergått till anbudsförfarande. Man har också därigenom velat bereda samtliga spekulanter tillfälle att kunna förvärva viss tomt. Från Djurgårdskommissionens sida har emellertid framhållits, att enligt kommissionens uppfattning det rådande läget å tomtmarknaden icke borde föranleda ändring i de av kommissionen tillämpade försäljningsmetoderna särskilt med tanke på framtida försäljningar och det allmänna intresse kommissionen även har att företråda. Revisorerna äro dock av den uppfattningen, att det rådande läget å tomtmarknaden bör föranleda till vidtagande även från statens sida av särskilda åtgärder. Revisorerna vilja därvid framhålla, att de icke hava något att erinra mot att mini-

mipris fortfarande fastställas, men anse det kunna ifrågasättas, huruvida icke, sedan dylika pris bestämts, åtminstone tillsvidare förseglade anbud å en eller flera tomter böra till viss tidpunkt infordras, vilka anbud därefter borde behandlas i enlighet med föreskrifterna i gällande upphandlingsförordning. Det högsta av de ingivna anbuden synes där- efter böra antagas, därest anbudet kan anses vara ur statens synpunkt acceptabelt och det i varje fall icke understiger fastställt minimipris.

Med hänsyn till att inom kort nya områden å norra Djurgården torde komma att upplåtas för försäljning hava revisorerna funnit sig böra fästa uppmärksamheten på ovan angivna förhållanden.»

Förklaring har avgivits av Djurgårdskommissionen (Del III sid. 10—12), som anfört följande:

»Såsom i revisorernas berättelse angives, sker tomtförsäljningen under hand, varvid med den person, som först anmäler sig och vill betala det av kommissionen åsatta priset för respektive tomt, uppgöres ett köpekontrakt under förbehåll av Eders Kungl. Maj:ts godkännande. Priset är beroende på konjunkturerna på tomtmarknaden, men uppgår lägst till det av Eders Kungl. Maj:t fastställda minimipriset. Detta pris har efter förslag av Djurgårdskommissionen och efter byggnadsstyrelsens hörande blivit antingen i förväg fastställt eller ock fastställes det i samband med försäljningen; i sistnämnda fall är givetvis minimipriset detsamma som försäljningspriset.

Vid uppgörande av förslag till minimipris har Djurgårdskommissionen att taga hänsyn till en mängd faktorer, som inverka på prisbildningens antingen höjande eller sänkande.

De faktorer, som i första hand hava inflytande på tomtpriserna, äro följande:

Tomtens läge i förhållande till väderstreck (solsida eller norrsida), stadens centrum (avståndet), större trafikleder, avstånd till spårvagns- linje m. m., butikläge (vissa gator äro butikgator), fasad mot park eller öppen plats.

Tomtens tekniska förhållande. [Grundens beskaffenhet, tomtens djup (från gatan och inåt), byggytans storlek (relativt tomtens storlek), mel- lantomt eller hörntomt, byggnadsbestämmelser med avseende å antalet våningar i höjd m. m.].

Bedömandet av dessa faktorer, vilkas inverkan på priset ju är av mera fast karaktär, kräver insikt inom byggnadstekniska och trafik- tekniska facken samt erfarenhet beträffande den hyrande allmänhetens krav och önskemål.

Förutom dessa nu omnämnda faktorer finnes ett stort antal andra faktorer av mycket rörlig beskaffenhet, vilka sistnämnda faktorer kunna sammanfattas under rubriken konjunkturförhållanden. Dessa förhål- landen utgöras i huvudsak av nedanstående:

a) *Allmänna penningläget* (möjlighet att i bank erhålla byggnads- kreditiv till goda villkor, möjlighet att efter husets fullbordande få ett bra kassalån och sekundärlån m. m.),

b) *Folkökningförhållandena* i staden, (inflyttning från förstäderna eller tvärt om, allmän folkökning m. m.),

c) *Tillgång på tomter,*

d) *Lätthet att kunna till privatpersoner försälja* fastigheter och få loss penningar,

e) *Hyresmarknaden* och därpå beroende möjlighet att kunna uthyra huset till höga hyror,

f) *Arbetsmarknaden* (arbetsavtalens längd och villkor m. m.).

Inflytandet på prisbildningen av dessa nu senast omnämnda faktorer — var för sig och tillsammans — är ytterst svårt att siffermässigt beräkna. Ofta gå deras inverkan inbördes i motsatt riktning, d. v. s. somliga verka höjande, andra sänkande å tomtpriset allt efter konjunkturen på respektive marknad. Ännu mera svåra att bedöma äro dessa konjunkturfaktorer, då man har att taga hänsyn ej blott till närvarande förhållanden, utan också till vad man i berörda hänseende har att vänta inom närmaste kommande framtiden. Statens försäljningsorgan måste nämligen med nödvändighet beakta det inflytande på kommande stora försäljningar, som en vid viss tidpunkt tidigare förd tomtpolitik kan hava. Också måste tillvaratagas statens anseende, så att icke försäljningsorganet mister kundkretsens förtroende. Så torde staten icke böra till det yttersta utnyttja ett nödläge på tomtmarknaden och härigenom riskera bli inrangerad bland tomtjobbarna, vilket allt skulle verka förlamande på allmänhetens köplust och sålunda vara till nackdel för fortsatt exploatering av statens marker. Och till slut kan staten icke gå in för sådana risker m. m. beträffande betalningsvillkoren, som en enskild säljare kan våga sig på under förhoppning att erhålla en särskilt stor vinst. Sålunda är även all byteshandel med fastigheter eller med andra valutor utesluten.

Beträffande de av riksdagens revisorer omförmälda tomtförsäljningarna under 1928 får Djurgårdskommissionen bestämt uttala, att kommissionen finner de pris, som staten erhållit för ifrågavarande tomter, vara fullt i överensstämmelse med prisläget vid tidpunkten för affärernas ingående. De utgjorde nämligen per eldstad 1,855 till 1,900 kronor eller cirka 30 procent över medelpriset för kommissionens samtliga ditintills skedda försäljningar. Den på grund av bristen på tomter för bebyggande *senare* inträdda oerhörda prisstegringen, som ställt företagarna i den situationen, att de med bibehållande av alla risker vid respektive företags utförande äro ur stånd att skörda skäligen vinst på byggnadsföretaget, hade vid affärsuppgörelsen ännu icke gjort sig märkbar.

Efter denna redogörelse beträffande hittills skedda tomtförsäljningar och normerna för prissättningen får Djurgårdskommissionen uttala, att metoden med infordrande av anbud kan lämpligen äga rum i de fall då det rör sig om en enda engångsförsäljning av en eller ett fåtal tomter utan samband med annan försäljning eller då det är fråga om någon isolerad, särskilt begärlig tomt. Med hänsyn till detta förhållande har Djurgårdskommissionen under år 1929 i fråga om fyra tomter tillämpat anbudsmetoden och härigenom kunnat erhålla mycket höga priser, nämligen i det närmaste 3,000 kronor per eldstad. Metodens tillämpning har emellertid vid detta nu angivna tillfälle givit anledning till vissa förhållanden, som enligt Djurgårdskommissionens åsikt föranleda kommissionen att nu efteråt ställa sig tveksam, huruvida anbudsmetoden är med hänsyn till kommande försäljningar lämplig. Det har nämligen uppstått ett mycket stort missnöje över utgången av ifrågavarande anbudsstävling, i det att en och samma person inkom med högsta anbudet för alla fyra

tomterna och sålunda kommer att erhålla kommissionens förord hos Eders Kungl. Maj:t till inköp av tomterna i fråga; därjämte har man förklarat sig icke vara villig att framdeles påkosta utredningar för tomternas bebyggande och finansiering, med risk att icke erhålla någon som helst valuta för arbete och omkostnader härför. Flera kunder torde på grund härav komma att för framtiden avhålla sig från att avgiva anbud, därest anbudsmetoden skall tillämpas, och i stället komma att vända sig till andra håll för erhållande av tomter. Detta kommer att verka ofördelaktigt på kommande försäljningar, i det att exploaterings genomförande fördröjes och tomtpriserna av brist på anbud komma att tryckas ned. Hänsyn måste nämligen tagas därtill, att staten i framtiden blir långt ifrån ensam om att tillhandahålla allmänheten välbelägna tomter för bebyggande.»

De av revisorerna berörda frågorna rörande lämpligaste sättet för försäljningen av statens tomter å Norra Djurgården äro givetvis av största intresse för statsverket. I en den 14 innevarande mars till riksdagen avlåten proposition nr 252 har emellertid Kungl. Maj:t framlagt förslag till allmänna grunder för exploatering av Ladugårdsgärdestomterna, därvid departementschefen jämväl yttrat sig angående förfaringssättet vid prisbestämningen för tomterna. Riksdagen får alltså vid behandlingen av denna proposition tillfälle att yttra sig angående de av revisorerna upptagna spörsmålen. Med anledning härav har utskottet allenast velat vad i ärendet förekommit för riksdagen

*Utskottets
yttrande.*

omförmåla.

4:o) Under socialdepartementet, § 13, hava revisorerna meddelat, att de avlagt besök vid Nynäs kuranstalt. Med anledning av därvid gjorda iakttagelser hava revisorerna ifrågasatt lämpligheten av kuranstaltens fortsatta användning för sjukvårdsändamål. (Del. I sid. 31—33.)

*Nynäs
kuranstalt.*

Efter att hava lämnat en redogörelse för pensionsstyrelsens inköp av berörda anstalt, inredningen av densamma samt den därstädes förlagda sjukvårdsverksamheten hava revisorerna anfört följande.

»Då badhotellet redan flera år stått oanvänt, vilja revisorerna framhålla angelägenheten av att denna byggnad, som icke lämpligen kan komma till användning för sjukvårdsändamål, försäljes eller på annat sätt nyttiggöres. Strandhotellet föreföll vara i behov av en genomgripande reparation och torde, i synnerhet vintertid, vara otjänligt för sjukvårdsändamål. Det i den till parkhotellet hörande s. k. gula flygeln inrymda köket syntes icke tillräckligt rymligt. Källarlokalen under köket är till följd av den ovan omnämnda anordningen för luftväxling mindre lämplig såsom förvaringsrum för de varor av olika slag, som pläga förvaras därstädes.

Av det sagda framgår, att badhotellet icke är användbart för sjukvårdsändamål, och att strandhotellet, oavsett det bristfälliga skick, vari det befinner sig, är mindre lämpligt för sådant ändamål, då det ligger på

tämligen långt avstånd från den egentliga anstalten och under viss del av året icke kan användas för sjukvårdsverksamhet.

Såsom ett allmänt omdöme beträffande ifrågavarande anläggning synes med skäl kunna göras gällande, att densamma i stort sett icke är tjänlig för den uppgift, vartill den avsetts, och att sålunda staten genom förvärvet av anläggningen åsamkats betydande utgifter utan motsvarande nytta.»

Förklaring har avgivits av pensionsstyrelsen (Del III sid. 14—18), som, efter att hava framhållit sin uppfattning rörande Nynäsanstaltens lämplighet för kurortsvård samt angående resultaten av vården därstädes, anfört följande.

»Strandhotellet har, på sätt revisorerna framhållit, i stor omfattning tagits i anspråk för styrelsens sjukvårdande verksamhet. I samband med den planerade utbyggnaden av anstalten vore meningen att fullt iståndsätta Strandhotellet. Den huvudsakliga anledningen till att denna byggnad hittills icke året runt använts för den sjukvårdande verksamheten sammanhänger med att klientelet å Nynäs, såsom ovan nämnts, tidigare till stor del och allt fortfarande i någon, om ock succesivt avtagande omfattning utgöres av reumatiska patienter, för vilka det varit olämpligt att vintertid, särskilt efter baden, tillryggalägga vägen mellan Strandhotellet och Parkhotellet, där badet är beläget. Såsom förut framhållits övergår emellertid klientelet vid Nynäs alltmera till att utgöras av patienter med nervösa åkommor och för dessa föreligger icke tillnärmelsevis samma risk i detta hänseende som för de reumatiska patienterna. Sedan Strandhotellet försatts i ett tillfredsställande skick, kan man därför hoppas, att det i fortsättningen skall under hela året kunna utnyttjas för den sjukvårdande verksamheten. Under den tid av året, som Strandhotellet hittills använts — i allmänhet cirka tre kvartal — har detsamma icke helt utnyttjats, vilket sammanhänger med att särskilt köks- och matsalslokaler i Parkhotellet, där samtliga patienter intaga sina måltider, varit otillräckliga för ett större antal patienter. Genom utbyggnaden skulle denna olägenhet avhjälpas och Strandhotellet sålunda kunna helt utnyttjas.

Såsom styrelsen i en till revisorerna avlåten P. M. framhållit, beror den omständigheten, att Badhotellet sedan år 1925 stått outnyttjat, därpå att hyresgäst icke kunnat erhållas, som velat betala en något så när skälig hyra för detsamma. Upprepade försök hava under årens lopp gjorts att för rimligt pris uthyra eller försälja såväl Bad- som Strandhotellet, och har, när frågan gällt uthyrning, fonden härvid varit beredd att nedlägga de kostnader å hotellbyggnaderna, som erfordrades för sådant ändamål, givetvis under förutsättning att skälig ränta erhöles på sålunda nedlagt kapital. Alla dessa försök hava emellertid misslyckats. De nybyggnadsplaner, som ovan omförmälts, innebära emellertid icke någon ändring i pensionsstyrelsens avsikt att även framdeles söka, i den mån det är möjligt, försälja eller på annat lämpligt sätt utnyttja den del av Nynäsfastigheten, som icke kan användas för sjukvårdsarbetet. Vad Badhotellet beträffar lämpar sig detsamma icke för den sjukvårdande verksamheten. Då detsamma ej heller kan tänkas bliva användbart för hotellverksamhet eller dylikt, utan att därå nedläggas kostnader till betydande belopp, har det ifrågasatts att i samband med en utbyggnad av anstalten riva ifrågavarande byggnad. Emellertid är det givetvis icke uteslutet, att Badhotel-

let även i fortsättningen bibehålles och till exempel uthyres för pensionat-ändamål eller dylikt. Vill man välja detta senare alternativ, är det dock, såsom ovan nämnts, ofrånkomligt, att en hel del kostnader nedäggas för byggnadens omändring och iståndsättande.

Slutligen må framhållas, att de av statsrevisorerna anmärkta bristerna i Parkhotellets kök och källare givetvis komma att bli avhjälpda genom den planerade utbyggnaden. Den av revisorerna lämnade uppgiften, att den av fonden inköpta, till läkarbostad avsedda villan icke skulle vara vinterbonad, synes vara beroende på något missförstånd.

Av ovanstående torde framgå, att den nuvarande anstalten visserligen ej kan anses fullgod, utan är i stort behov av planerad ombyggnad, men att den det oaktat givit goda resultat ifråga om de vårdade sjukas hälsa och arbetskraft och sålunda väl fyllt sitt ändamål, att anstalten kan ombyggas för relativt låg kostnad även om förut nedlagda kostnader tagas med i betraktande, och att sålunda statsrevisorernas uttalande, att anläggningen i stort sett icke är tjänlig för den uppgift, vartill den avsetts, och att staten genom förvärvet av anläggningen åsamkats betydande utgifter utan motsvarande nytta, icke kan anses befogat.

Fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden, vilka tagit del av förevärande skrivelse, hava förklarar sig icke hava något att i sak däremot erinra.»

Utskottet, som avlagt besök vid Nynäs kuranstalt, har till följd av därvid gjorda iakttagelser kommit till den uppfattningen, att ett nedläggande av anstalten icke bör ifrågakomma. Anstalten, som befinner sig i pensionsförsäkringsfondens ägo, synes böra nyttiggöras, och utskottet är därvid av den åsikten, att en modernisering och ombyggnad av densamma i erforderlig utsträckning bör vidtagas, vartill, enligt vad utskottet inhämtat, planer jämväl finnas utarbetade.

Med tillkännagivande av den ståndpunkt, utskottet intager beträffande denna fråga, har utskottet velat vad i ärendet förekommit för riksdagen

omförmåla.

5:o) Under socialdepartementet, § 19, hava revisorerna upptagit till behandling frågan om vikariatsersättningar vid fögderiförvaltningarna.

Denna fråga kommer utskottet att behandla i sitt utlåtande angående anslag till fögderiförvaltningarna; vilket utskottet velat härmed för riksdagen

anmäla.

6:o) Under socialdepartementet, § 20, hava revisorerna upptagit frågan om tillämpningen av föreskrifterna om ställande av uppborðsborgen enligt 14 § i polisreglementet (Del I sid. 45—50) och i sådant avseende till en början erinrat om att enligt nämnda författningsrum skall polisman, på vilken sådan handräckningsverksamhet ankommer, som avses i 1 § 2 mom. andra stycket i lagen om polisväsendet i riket (biträde vid åtgärd i

*Utskottets
yttrande.*

*Vikariats
ersättningar
vid fögderi-
förvaltning-
arna.*

*Uppborðs-
borgen för
polis- och
fjärdingsmän.*

utsökningsmål, vid indrivning av utskylder eller böter och vid annan handräckning), vara pliktig att för de av befattningshavaren i tjänsten omhändertagna medlen ställa uppbördsborgen av svensk försäkringsanstalt eller av kommun eller av polisdistrikt till det belopp, som länsstyrelsen för varje särskilt fall bestämmer. Vill befattningshavaren i stället avlämna inteckning i fast egendom inom sex tiondelar av fastighetens taxeringsvärde eller pant i fullgoda värdepapper, må det ock tillåtas. Säkerhet, som nu nämnts, skall ställas hos länsstyrelsen.

För att utröna, huru dessa bestämmelser tillämpats, hava revisorerna från samtliga länsstyrelser, beträffande de polisdistrikt, i vilka polislagen den 6 juni 1925 trätt i tillämpning, infordrat uppgifter när polis- och fjärdingsmän tillsatts i dessa distrikt samt tidpunkten, då uppbördsborgen för nämnda polis- och fjärdingsmän avlämnats till vederbörande länsstyrelse.

Efter redogörelse för innehållet i dessa uppgifter hava revisorerna anfört följande:

»Revisorernas ovanberörda utredning visar, att bestämmelserna i § 14 av polisreglementet angående ställandet av uppbördsborgen i anmärkningsvärt många fall icke vederbörligen efterlevts. De risker för ekonomisk förlust, som genom de långa dröjsmålen med borgenssäkerheternas avlämnande uppkomma för statsverket, synas så pass allvarliga, att det förefaller revisorerna angeläget, att omedelbara åtgärder till vinnande av rättelse i påtalade hänseende vidtagas. Revisorerna anse sig böra i detta sammanhang nämna, att en länsstyrelse plägat i förordnanden för polismän intaga det förbehållet, att vederbörande icke må befatta sig med indrivningsverksamhet, förrän borgen för omhändertagna medel blivit ställd och av länsstyrelsen godkänd. Det synes revisorerna kunna ifrågasättas, om ej detta villkor borde stadgas såsom en allmän regel vid förordnanden av här ifrågavarande slag eventuellt genom ett tillägg till polisreglementets ovanberörda bestämmelse.»

Förklaringar hava avgivits av samtliga länsstyrelser (Del III sid. 61—90).

*Utskottets
yttrande.*

Revisorernas förslag, att i förordnandena för fjärdings- eller polismän skall intagas det förbehållet, att vederbörande icke må befatta sig med indrivningsverksamhet, förrän säkerhet för omhändertagna medel blivit ställd och av länsstyrelsen godkänd, synes visserligen kunna vara förtjänt av övervägande. Dock lär det, i anslutning till vad som framhålles bland annat av länsstyrelserna i Östergötlands och Värmlands län, kunna ifrågasättas, om några större praktiska fördelar kunna förväntas medelst genomförande av detta förslag och om icke i stället i polisreglementet borde intagas en bestämmelse därom, att länsstyrelserna skola fastställa uppbördssäkerhetens storlek innan fjärdings- eller polismännen förordnas samt att i kungörelsen om tjänsten skall tillkännagivas, att den utsedde skall vara pliktig att före tillträdet ställa föreskriven säkerhet till fastställda beloppet. Genom ett sådant förfaringsätt skulle

nämligen aspiranter till respektive tjänster i förväg få kännedom om, huru stor uppbördssäkerhet det ålåde dem att prestera, vilket nu i regel ej är fallet.

Åtskilliga andra länsstyrelser hava i samband härmed även framhållit vissa olägenheter, som äro förenade med den nu vanliga avfattningen av försäkringsbrev, utfärdade av svensk försäkringsanstalt.

På grund av vad sålunda anförts, har utskottet ansett önskvärt, att samtliga med förevarande fråga om uppbördssäkerhet sammanhängande spörsmål göras till föremål för närmare utredning i ändamål att vinna så enkla och praktiska anordningar som möjligt samtidigt med att åt bestämmelserna i ämnet gives den effektivitet, som måste anses erforderlig för skyddandet av statsverkets intressen. Därefter synas erforderliga föreskrifter böra av Kungl. Maj:t utfärdas.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t an-
hålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utred-
ning rörande den lämpligaste anordningen av den
polis- och fjärdingsmän åliggande skyldigheten att
ställa uppbördssäkerhet samt därefter meddela de
föreskrifter i ämnet, vartill utredningen kan föranleda.

7:o) Under socialdepartementet, § 21, hava revisorerna verkställt en undersökning rörande den omfattning, i vilken särskilda mantalsskrivningsförrättare förordnats, samt de kostnader, som av dessa förordnanden föranletts (Del I sid. 50—56).

*Särskilda
mantalsskrivnings-
förrättare.*

I anslutning härtill hava revisorerna gjort följande uttalande:

»Vid de gjorda undersökningarna rörande tillämpningen av bestämmelserna om rätt att förordna särskild mantalsskrivningsförrättare samt de därav föranledda kostnaderna för statsverket hava revisorerna i första hand fäst sig vid att dylika mantalsskrivningsförrättare förordnats i större utsträckning än som ursprungligen varit avsett. Såsom inhämtas av den lämnade redogörelsen skulle nämligen särskilda mantalsskrivningsförrättare endast förordnas i sådana fall, där det på grund av fögderiets stora utsträckning eller mera betydande folkmängd vore oundgängligen nödvändigt att anlita nämnda utväg för att mantalsskrivningsarbetet skulle medhinnas i rätt tid. Av den nu verkställda undersökningen framgår att under budgetåret 1928/1929 i icke mindre än 94 av rikets 119 fögderier särskild mantalsskrivare förordnats. I synnerligen stor utsträckning synas särskilda mantalsskrivningsförrättare hava förordnats i Värmlands län, där, enligt vad revisorerna funnit, mer än halva antalet mantalsskrivningar utförts av särskilda mantalsskrivningsförrättare. Till jämförelse härmed bör påpekas, att i Gävleborgs län, som i likhet med Värmlands län omfattar 6 fögderier men som har en större areal och ävenledes en större folkmängd än Värmlands län, extra mantalsskrivningsförrättare icke i något fall förordnats under ifrågavarande tid.

I detta sammanhang vilja revisorerna erinra om, att häradsskrivare vid resor för mantalsskrivningsförrättning icke äro berättigade till resekostnads- och traktamentsersättning. Något avdrag å lönen i anledning av att mantalsskrivningarna utföras av särskilda förrättare behöva ej häradsskrivarna vidkännas. Det synes revisorerna icke osannolikt, att sistberörda omständigheter i viss mån kunnat inverka på häradsskrivarnas benägenhet att utverka förordnande för särskilda mantalsskrivningsförrättare.

Av redogörelsen framgår vidare, att såsom ersättare för häradsskrivare vid mantalsskrivning skulle i första hand landsfiskal komma i fråga. I mycket stor utsträckning har emellertid ordinarie och icke ordinarie personal vid länsstyrelserna anlåtats. Sammanlagt har under budgetåret 1928/1929 till vid länsstyrelserna anställd personal utbetalts rese- och traktamentsersättning för tjänstgöring såsom särskilda mantalsskrivningsförrättare med över 10,000 kronor. Då länsstyrelsernas personal sålunda i stor omfattning tages i anspråk för dessa förrättningar, måste härav, enligt revisorernas mening, bliva följden, att behovet av icke ordinarie personal inom länsstyrelserna ökas samt att de till förfogande stående anslagen för avlönande av sådan personal bliva över hövan belastade.

Revisorerna vilja för sin del ifrågasätta, om det icke vore skäl att till förnyad omprövning upptaga Gisléns förslag att låta vederbörande häradsskrivare själva helt eller delvis vidkännas den kostnad, som kan bliva förenad med särskild mantalsskrivningsförrättares förordnande. Sedan Gisléns förslag blev prövat av statsmakterna, hava nämligen förflutit mer än tio år, och under denna tid hava kommunikationerna i mycket hög grad förbättrats. Den i mantalsskrivningsförordningen såsom skäl för förordnande av särskild förrättningsman angivna förutsättningen, att vederbörande fögderis utsträckning omöjliggör mantalsskrivningsförrättningens medhinnande inom föreskriven tid, torde under sådana förhållanden numera ganska sällan behöva inträffa. Med hänsyn till den relativt höga nivå, landets häradsskrivare i avseende på av tjänsten härflytande inkomster intaga, torde ett åläggande för dem att vidkännas kostnaden för de mantalsskrivningsförrättningar, de icke medhinnat, ej kunna anses för kåren oskäligt betungande.»

Förklaringar hava avgivits av samtliga länsstyrelser (Del III sid. 91—125).

*Utskottets
yttrande.*

Av revisorernas utredning och de avgivna förklaringarna framgår, att särskilda mantalsskrivningsförrättare förordnats i synnerligen stor omfattning. Det vill också synas utskottet, som om den omständigheten, att statsverket i form av rese- och traktamentsersättning lämnar gottgörelse till sådana mantalsskrivningsförrättare, medverkat till att ett mycket stort antal häradsskrivare funnit sig böra göra framställning om biträde vid de årliga mantalsskrivningarna. Dessa framställningar synas även hava föranlett vederbörande länsstyrelser att i en anmärkningsvärt stor utsträckning förordna särskilda mantalsskrivningsförrättare. Utskottet delar revisorernas mening, att häradsskrivarna, med hänsyn till den goda ställning, de intaga i avlöningshänseende, själva borde vidkän-

nas kostnaderna för de särskilda mantalsskrivningsförrättarna. Till denna mening hava också flera länsstyrelser anslutit sig, bland andra länsstyrelsen i Malmöhus län, som uttalat sig för att i gällande bestämmelser vidtages sådan ändring, att vederbörande häradsskrivare själv får helt bära den kostnad, som kan bliva förenad med särskild mantalsskrivningsförrättares förordnande.

För vinnande av rättelse snarast möjligt i nu angivna hänseende synas erforderliga åtgärder skyndsamt bära vidtagas av Kungl. Maj:t.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt vidtaga sådana åtgärder, att kostnaderna för särskilt förordnade mantalsskrivningsförrättare komma att gäldas av den häradsskrivare, som påkallat förordnande av dylik förrättningsman.

8:o) Under kommunikationsdepartementet, § 22, hava revisorerna meddelat, att de företagit en undersökning rörande vägdistriktens förvaltningskostnader (Del I sid. 57—62).

Vägdistrik-
tens förvalt-
ningskost-
nader m. m.

Revisorerna hava till en början lämnat vissa uppgifter beträffande vägdistriktens utgifter, i vad dessa belöpa å vägarnas underhåll, samt vad därav nedläggas å nybyggnader och vägförbättringar.

Härefter hava revisorerna anfört följande.

»Räknat efter nuvarande norm av 55 procent, vilken emellertid hädanefter kommer att höjas till 70 procent, uppgick statens andel i vägstyrelsernas förvaltningskostnader till över en miljon kronor under 1928. Läggas härtill förvaltningskostnaderna för nybyggnads- och vägförbättringsföretagen, stiger denna statens kostnad till omkring 1 $\frac{1}{4}$ miljon kronor.

Medan rätten att inom det kommunala arbetet tillgodoräkna sig arvoden eller annan gottgörelse är mycket strängt avgränsad, är motsvarande befogenhet vad vägstyrelserna beträffar så gott som helt oreglerad. De tillämpade normerna synas också vara ytterst skiftande.

Detta belyses i sin mån av den inom revisionen utförda statistiska undersökningen. Medan exempelvis inom Kristianstads, Malmöhus och Hallands län ifrågavarande förvaltningskostnader under 1928 utgjort respektive 2.5, 3.8 och 3.9 procent av underhållskostnaderna, uppvisa Uppsala, Södermanlands, Kalmar, Göteborgs och Bohus samt Västmanlands län en så hög procentsats som närmare 10 procent. Skiljaktigheterna äro än mer påfallande beträffande de särskilda vägdistrikten. Medan exempelvis inom ett vägdistrikt med en vägunderhållskostnad av cirka 12,000 kronor allenast redovisats förvaltningskostnader med 90 kronor eller mindre än 1 procent, hava inom ett annat vägdistrikt inom samma län förvaltningskostnaderna uppgått till 5,784 kronor och den egentliga vägunderhållskostnaden något över 30,000 kronor, vilket alltså ger en förvaltningskostnad av cirka 19 procent. I vissa fall torde förvaltningskostnadernas höga belopp dock kunna förklaras som ett tillfälligt förhållande, beroende på vissa engångsutgifter i samband med övergången

från naturaunderhåll till underhåll genom väggkassan. Revisorerna hava ock ansett sig kunna göra den iakttagelsen, att förvaltningskostnadernas växlande proportion ej är beroende på distriktens storlek. Sålunda har i vissa fall kunnat för små vägdistrikt antecknas en förhållandevis låg förvaltningskostnad, under det att inom vissa större vägdistrikt denna ställt sig mycket hög.

Vad därefter angår den inom revisionen verkställda granskningen av vissa vägdistrikts räkenskaper är till en början att märka, att räkenskaperna i vissa fall ej varit förda med den fullständighet och reda, som numera i allmänhet kräves i såväl offentlig som enskild förvaltning. Verifikationerna hava ej sällan varit så summariska och ofullständiga att tillräcklig vägledning ej lämnats för bedömande av utgiftens skälighet. Detta gäller ej minst beträffande förekommande arvodes- och reseersättningar. Revisorerna hava ock iakttagit, att vägdistrikt saknat eget bankkonto, trots att under året så gott som genomgående betydande kassabehållningar förefunnits.

Det ofta nog ganska tidskrävande arbete, som utföres inom vägstyrelserna av ordförande och ledamöter, torde alltjämt i stor utsträckning ske mot den tämligen obetydliga gottgörelse, som måttligt tilltagna dagarvoden och resekostnadsersättningar kunna utgöra, allt i överensstämmelse med den eljest inom det kommunala livet tillämpade praxis.

Å andra sidan har vid revisorernas granskning uppmärksamrats fall, då en vägstyrelses ordförande, som vid sin sida haft såväl vägmästare som särskilt avlönad räkenskapsförare, uppburit, förutom dagtraktamenten vid sammanträden och förrättningar, ett årsarvode av skiftande belopp. Liknande årsarvoden ha också plägat utgå även till vägstyrelsens övriga ledamöter samt revisorer och siffergranskare.

Här omförmälda ersättning avser det mera normala arbetet inom vägdistriktet. För pågående större förbättrings- och nybyggnadsarbeten ha ifrågavarande personer därutöver kunnat tillgodoräkna sig särskilda arvoden på grund av ledamotskap i den arbetsdirektion eller särskilda förvaltning, som handhaft detta arbete. Sistnämnda arvoden hava utgått vid sidan av den gottgörelse för utfört kontrollarbete, som åvilar vägkonsulent eller väg- och vattenbyggnadsstyrelsens distriktstjänsteman.

Inom vissa vägdistrikt synes förekomma, att vägstyrelsens ledamöter samt revisorer själva uppträda som entreprenörer åt väggkassan, försälja arbetsmateriel åt densamma o. s. v. Tvivelsutan kan detta i allmänhet hava skett utan något obehörigt förvärvssyfte. Ett dylikt förfaringsätt kan säkerligen också, i all synnerhet inom vissa mindre distrikt, i viss utsträckning vara praktiskt för undvikande av onödig omgång. Med hänsyn till ifrågavarande personers förtroendeställning, innefattande jämväl skyldighet att vaka över att vägdistriktens ekonomiska intressen tillvaratagas, måste dock revisorerne för sin del finna i allmänhet mindre lämpligt, att desamma åtaga sig dylika arbeten eller leveranser.

Revisorerna hava ock uppmärksammat, att vägmästare utöver en normalt tilltagen lön tilldelats årliga bidrag för hans förseende med egen personautomobil med belopp upptill 3,600 kronor.

I all synnerhet påtaglig är bristen på några normerande allmänna bestämmelser i fråga om rese- och traktamentsersättningar. Medan i många fall traktamentsersättning varit begränsad till 8 kronor för dag, eller vad som utgår till nämndeman, har å andra sidan uppmärksamrats, att dylik gottgörelse utgått med, förutom en efter allt att döma

tämligen frikostigt tilltagen ersättning för skjuts eller annan resekostnad, ett belopp av 15—25 kronor för dag.

Missbruk av den nuvarande fria rätten att tilgodoräkna sig gottgörelse för arbetet inom vägstyrelsen kan visserligen påtalas vid den granskning, som sker av dels vägdistriktets revisorer dels och vederbörande statstjänsteman (hittills sakkunnig, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har att förordna för beräkningen av utgående statsbidrag, och efter nya vägorganisationens genomförande vägingenjören). Det torde dock kunna betvivlas, om genom en dylik efterkontroll kan vinnas tillräcklig trygghet för att ifrågavarande gottgörelser hållas inom skäliga gränser. Då statsbidrag numera skall utgå med 70 procent, kan man ej heller räkna med omtanken om vägdistriktets egen ekonomi som en återhållande faktor i samma utsträckning som tidigare.

Vad som sålunda framkommit visar enligt revisorernas mening hän på behovet av närmare normer för arvodens och övriga ersättningsbestämmande inom vägstyrelserna. Enhetliga grunder erfordras alltså rörande rätten till rese- och traktamentsersättningar vid resor i vägstyrelses ärenden liksom ock rätten till dagarvoden vid sammanträden och andra förrättningar. För fall att särskilda årsarvoden anses böra utgå till vägstyrelses ordförande eller ledamot av densamma eller revisor böra dessa arvoden till sin storlek fastställas av vägstämman samt beslutet härom underställas länsstyrelse för godkännande. Till sist vilja revisorerna framhålla lämpligheten av att eventuella anmärkningar och erinringar, framkomna vid den årliga statliga granskning av vägdistriktens räkenskaper, som utgör förutsättning för statsbidrags erhållande, delgivas vägstämman.»

Förklaringar hava avgivits av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och samtliga länsstyrelser. (Del III sid. 126—203.)

Vad revisorerna anfört beträffande saknaden av enhetliga grunder för arvodens och övriga ersättningsbestämmande inom vägstyrelserna, har utskottet funnit vara värt beaktande. Enligt utskottets mening böra åtgärder snarast vidtagas för vinnande av bättre ordning i fråga om vägdistriktens förvaltningskostnader.

*Utskottets
yttrande.*

Även vad revisorerna i övrigt under denna punkt föreslagit, har utskottet ansett böra upptagas till närmare behandling. Utskottet anser att förevrande frågor böra utan samband med den påbörjade utredningen rörande ny väglagstiftning bliva föremål för Kungl. Maj:ts övervägande.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för vinnande av större ordning och enhetlighet i fråga om vägdistriktens förvaltningskostnader.

Vissa fiskehamnar.

9:o) Under kommunikationsdepartementet, § 23, hava revisorerna framställt vissa erinringar beträffande statens fiskehamnsbyggnader. (Del I sid. 62—65.)

Beträffande denna fråga kommer utskottet att framdeles under riksdagen avgiva utlåtande; vilket utskottet velat härmed för riksdagen

anmäla.

En, per mille fonden.

10:o) Under finansdepartementet, § 25, hava revisorerna upptagit till behandling frågan om En per mille fondens användning. (Del I sid. 66—67.)

Revisorerna hava till en början lämnat en redogörelse över fondens tillkomst. Sedan revisorerna därefter erinrat om, att någon disposition av fondens medel icke förekommit sedan år 1900, samt att behållningen å densamma vid utgången av budgetåret 1928/1929 vuxit till 77,562 kronor 31 öre, hava revisorerna framhållit, att enligt deras mening skäl saknades att låta ifrågasätta medel år efter annat stå odisponerade. Revisorerna ifrågasatte därför, huruvida icke åtgärder borde vidtagas för att den vid utgången av innevarande budgetår å fonden förefintliga behållningen antingen måtte få användas för något statsändamål eller ock överföras till statsverkets kassafond.

Statskontoret, som i ärendet avgivit yttrande, har icke haft något att erinra mot de åtgärder, som revisorerna ifrågasatt beträffande användandet av fondens behållning.

Utskottets yttrande.

I likhet med revisorerna finner utskottet skäl icke föreligga att låta den å fonden förefintliga behållningen fortfarande stå odisponerad, utan synes densamma böra på lämpligt sätt komma till användning. Medlen torde kunna tagas i anspråk för det ändamål, som blivit vid fondens tillkomst angivet, och utskottet vill i sådant avseende föreslå, att fondens behållning användes för underhållet av Älvsborgs fästning.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vid kommande statsregleringar vidtaga sådana åtgärder, att den å En per mille fonden förefintliga behållningen kommer till användning för underhållet av Älvsborgs fästning.

Åtgärder för en snabbare behandling av besvärsmål rörande inkomsttaxering.

11:o) Under finansdepartementet, § 34, hava revisorerna framställt erinringar i fråga om behandlingen av vissa besvärsmål rörande inkomsttaxering. (Del I sid. 84—85.)

Efter att hava med exempel påvisat, hurusom missförhållanden härutinnan föreläge, hava revisorerna anført följande.

»De anförda exemplen synas utvisa, att besvär av ifrågavarande slag icke alltid behandlas med den skyndsamhet, som med hänsyn till sakens natur är önskvärd. Även om med hänsyn till mängden av dylika ärenden vederbörande länsstyrelser och kammarrätten icke hinna behandla målen inom den närmaste tiden, efter det de inkommit, måste revisorerna dock finna det anmärkningsvärt, att vederbörande taxeringsnämndsordförande icke avgivit infortrade yttranden i dylika mål inom skäligen tid. Revisorerna hava ansett sig böra fästa uppmärksamheten på dessa förhållanden och vilja för sin del föreslå, att samtliga taxeringsnämndsordförande i landet erinras om nödvändigheten av att snarast möjligt i dylika mål inkomma med begärda yttranden, så att icke målen avgörande genom deras förvallande onödigtvis förhalas. Vid tillsättandet av taxeringsnämndsordförande torde länsstyrelserna böra ägna uppmärksamhet åt vederbörandes sätt att förvalta även denna gren av sitt uppdrag.»

Vad revisorerna anført beträffande handläggningen av besvärsmål rörande inkomsttaxering, har utskottet funnit vara värt synnerligt beaktande. Enligt utskottets mening måste större hänsyn, än vad hittills skett, tagas till allmänhetens berättigade krav att inom rimlig tid få sina besvär av ifrågavarande slag slutgiltigt avgjorda. Med anledning härav har utskottet velat föreslå, att framställning av riksdagen göres hos Kungl. Maj:t om vidtagande av erforderliga åtgärder för en skyndsammare behandling av berörda mål. Då någon förbättring i här angivna avseenden synes kunna vinnas, därest ordförandena i vederbörande taxeringsnämnder med större skyndsamhet avgåve infortrade yttranden i målen, synes det utskottet i likhet med revisorerna, som om länsstyrelserna vid tillsättandet av taxeringsnämndsordförande borde uppmärksamma vederbörandes sätt att förvalta även denna gren av sitt uppdrag.

*Utskottets
yttrande.*

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t an-
hålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga erforderliga åtgärder för en skyndsammare behandling av besvärsmål rörande inkomsttaxering.

12:o) Under finansdepartementet, § 35, hava revisorerna redogjort för en av dem företagen undersökning beträffande tillämpningen av bestämmelserna i gällande avlöningsreglemente angående befattningshavares befrielse från viss del av sin tjänstgöring samt ersättningen till vikarie under sådan ledighet (Del I, 85—94).

Befattningshavares befrielse från viss del av sin tjänstgöring samt ersättningen till vikarie under sådan ledighet.

Efter att hava med stöd av en uppgjord tablå påvisat, i vilken omfattning sådan befrielse medgivits befattningshavare, tillhörande civila statsförvaltningen samt grunderna för vikariatsersättningen, hava revisorerna gjort följande uttalande.

»Av den verkställda utredningen framgår att här avsedda ledigheter förekomma i betydande omfattning. Detta gäller dock icke i så hög grad

de centrala verken som länsstyrelserna, där anordningen med partiella ledigheter tillämpats i synnerligen stor utsträckning. Sammanlagda dagantalet för sådan ledighet uppgår för samtliga undersökta myndigheter till 12,479 under budgetåret 1928/1929, varav på länsstyrelserna komma 8,097 dagar. Av förstnämnda siffra, 12,479 dagar, hänföra sig 9,886 dagar till sådana fall, där vikariatsersättning utgått till den, som uppehållit tjänsten under ledigheten, under det att beträffande återstående antal dagar dylik ersättning icke förekommit. Såsom regel är det befattningshavare i de högre lönegraderna som åtnjutit ledighet, varom här är fråga. I samtliga fall, utom vad angår vissa befattningshavare vid hovrätterna, har den lediga tjänstemannen fått åtnjuta oavkortad lön.

Ersättning till vikarie under ifrågavarande ledigheter utgår från i staten för vederbörande verk upptagna anslag till avlöningar till ordinarie tjänstemän eller till vikariatsersättningar, vilka anslag hava förslagsanslags natur.

Med hänsyn till den stora omfattning, vari ledigheter av detta slag förekomma, synes det revisorerna kunna ifrågasättas, huruvida icke en viss inskränkning i ämbetsverkens befogenhet att medgiva befattningshavare befrielse från viss del av tjänstgöringen borde vidtagas. Genom att vikarie för dylik befattningshavare erhåller ersättning från ett i vederbörande verks stat upptaget förslagsanslag, hava verken i allmänhet möjlighet att på detta sätt förstärka sina arbetskrafter utan att deras åtgärder härutinnan underkastas prövning av Kungl. Maj:t eller riksdagen. Det är på sätt ovan nämnts endast hovrätterna, som i detta hänseende intaga en särställning. Beträffande dem gäller att om ledigheten omfattar mer än 8 dagar för år räknat eller befattningshavaren anses böra under ledigheten åtnjuta oavkortad lön, frågan skall underställas Kungl. Maj:ts prövning. En liknande föreskrift synes revisorerna påkallad ifråga om statsförvaltningen i övrigt. Möjligen kan det dock därvid för undvikande av alltför stark anhopning av ärenden hos Kungl. Maj:t befinnas rimligt att göra bestämmelserna något mindre restriktiva än de nyss anförda.

Utredningen ger vidare vid handen att ifråga om ersättning till vikarie för befattningshavare, som erhållit befrielse från viss del av sin tjänstgöring, mycket växlande grunder tillämpats. Så har vid vissa verk alltid eller i flertalet fall full vikariatsersättning utgått, under det vid andra verk städse ersättningen underkastats reducering till exempelvis $\frac{1}{2}$, $\frac{2}{3}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{2}{5}$, $\frac{3}{5}$ och $\frac{4}{5}$ av full vikariatsersättning. Enligt revisorernas mening måste det anses önskvärt att bestämmelser meddelas i syfte att för framtiden större enhetlighet i berörda avseende vinnes.

Revisorerna vilja framhålla angelägenheten av att här berörda spørsmål beaktas vid den blivande allmänna revisionen av nu gällande avlöningsreglemente.»

Utskottets
yttrande.

I anledning av revisorernas uttalande anser utskottet det böra undersökas, huruvida icke någon inskränkning i den vederbörande myndigheter nu medgivna rätten att bevilja partiell ledighet är påkallad med hänsyn till den omfattning, vari dylik ledighet, särskilt beträffande länsstyrelsernas personal, enligt vad som framgår av den verkställda utredningen, blivit beviljad. Utskottet finner vidare i likhet med revisorerna mindre lämpligt att, såsom utredningen i ärendet giver vid handen, er-

sättningarna till vikarier för befattningshavare, som erhållit befrielse från viss del av sin tjänstgöring, utgå efter mycket olikartade grunder.

I överensstämmelse med revisorernas uttalande har utskottet därför funnit önskvärt, att sådana kompletterande bestämmelser meddelas, att för framtiden större enhetlighet i berörda avseende vinnes. Enligt utskottets mening böra ifrågavarande spörsmål lämpligen tagas i beaktande i samband med den pågående revisionen av gällande avlöningsförfattningar.

Utskottet får hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t an-
hålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande
vad i förevarande ärende anförts och därefter vidtaga
de åtgärder, som må finnas påkallade.

13:o) Under ecklesiastikdepartementet, § 36, hava revisorerna med hän- *Dramatiska*
syn till det otillfredsställande ekonomiska resultat, som Dramatiska tea- *teaterns verk-*
tern lämnat, till behandling upptagit frågan om orsakerna härtill. (Del I *samhet.*
sid. 95—117.)

Efter att hava lämnat åtskilliga sifferuppgifter rörande teaterns verk-
samhet under de senaste åren samt på grundvalen av desamma framställt
vissa anmärkningar mot teaterns skötsel och förvaltning, hava revisorer-
na anført följande:

»Av den ovan lämnade utredningen och den i samband därmed fram-
förda kritiken av Dramatiska teaterns ekonomiska ledning och förvalt-
ning torde framgå, att vissa förändringar därutinnan äro nödvändiga.
Revisorerna vilja emellertid här nedan framföra ytterligare några syn-
punkter.

Såsom revisorerna redan förut framhållit, måste på en institution som
Dramatiska teatern ställas särskilt stora krav på konstnärlighet, var-
jämte teatern även har särskilda förpliktelser gentemot svensk dramatik.
Men även med beaktande härav lärer det, såsom den verkställda utred-
ningen torde giva vid handen, otvivelaktigt vara möjligt att avsevärt
nedbringa åtskilliga utgiftsposter. Revisorerna hava vid sin granskning
av teaterns ekonomi fått ett bestämt intryck av att vid teaterns skötsel
visats bristande ekonomiskt sinne samt brist på förtänksamhet och nog-
grann planläggning från ledningens sida.

I detta sammanhang kunna revisorerna icke underlåta att fästa upp-
märksamheten på följande yttrande av teaterbolagets revisor i en av ho-
nom detta år avgiven särskild revisorsberättelse: 'En ytterligare an-
ledning för styrelsen att icke fästa avseende vid kostnaderna för reper-
toarens hållande på den höga konstnärliga nivån ligger härutinnan, att
de allmänna bidragen till teatern hava ställts till ledningens förfogande
utan några som helst direktiv beträffande anpassningen av teaterverk-
samheten efter vissa ekonomiska grunder.'

Det vore enligt revisorernas mening synnerligen betänkligt, om tea-
terns styrelse och ledning i sitt allmänna handlande skulle utgå från
de synpunkter, som nämnda revisor här förfäktar. På grund av be-
mälda revisors uttalande torde det i varje fall vara nödvändigt att giva

teaterbolagets styrelse en uttrycklig erinran därom, att de framförda synpunkterna icke kunna godtagas. Ty även om det hittills varit så, att det allmänna utan någon mer ingående kontroll nödgats år efter år tillskjuta de avsevärda belopp, som åtgått för att täcka teaterbolagets brist, bör detta dock icke av bolagets ledning tolkas så, att det allmänna därmed godtagit vilka onödiga utgifter som helst. Man bör hos styrelsen och ledningen för teatern kunna förutsätta ett sådant ansvar inför det allmänna, att man — med uppehållande av en såsom lämplig befunden konstnärlig nivå — dock söker göra sitt yttersta för att hålla kostnaderna härför inom så snäva gränser som möjligt.

Svårigheten för att icke säga omöjligheten att skapa garantier för en sundare ekonomisk förvaltning av Dramatiska teatern, så länge det anses, eller i varje fall handlas så, som vore det en självklar sak, att uppkommande förluster kunna vältras över på det allmänna, torde vara uppenbar.

Det måste enligt revisorernas mening ovillkorligen krävas, att en ändring i ovan i fråga om teaterns ekonomiska skötsel anmärkta hänseenden kommer till stånd. Revisorerna vilja i sådant hänseende bland annat fästa uppmärksamheten på den utväg till nedbringande av utgifterna, som torde ligga i ett närmare samarbete med Kungl. teatern. Ifrågasättas kan sålunda om icke möbler, kostymer och övrig rekvisita i många fall skulle kunna lånas mellan de båda teatrarna, varjämte i viss utsträckning samarbete borde kunna äga rum i fråga om dekoratörer, snickare m. fl. Måhända skulle även de båda teatrarnas ställande under en gemensam ledning vara ägnad att främja här ifrågavarande syfte.

Slutligen vilja revisorerna framhålla nödvändigheten av att, såsom kanslirådet Köhler och de av honom åberopade, inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga ifrågasatt, sådan ändring beträffande bidragen från det allmänna sker, att nämnda bidrag komme att utgå med av Kungl. Maj:t i staten för teatern angivet fast belopp. Utöver nämnda belopp borde bidrag icke i andra fall beviljas, än då Kungl. Maj:t funne alldeles särskilda skäl därtill vara för handen. Enär recettinkomsterna vid teatern, såsom ovan visats, äro tämligen konstanta, torde det för teaterns ledning vara möjligt att utan större svårighet beräkna, inom vilka gränser utgifterna böra hållas.»

Förklaring har avgivits av styrelsen för kungl. Dramatiska teatern (Del III sid. 228—229), som vid sitt utlåtande bifogat en av teaterchefen uppgjord promeroria.

Styrelsen har därvid anfört bland annat följande.

»Tydligt är, att revisorerna i sin på många punkter ingående och intressanta utredning framlagt en del felaktiga eller missuppfattade uppgifter, på vilka de sedermera byggt ett omdöme över teaterns förvaltning, vilket på grund härav måste bliva missledande och orättvist. De positiva synpunkter, som av revisorerna företrädas, sammanfalla på väsentliga punkter med dem, som finnas uttalade i den ekonomiska utredning, som teaterstyrelsen och särskilt tillkallade sakkunniga, den s. k. besparingskommittén, verkställde på uppdrag av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet och som avläts den 10 juni 1929. Det synes oss sålunda, som om revisorernas berättelse givit ett stöd åt de förslag och synpunkter i det utlåtande, som besparingskommittén framlagt och som nu är beroende på prövning i kungl. ecklesiastikdepartementet.»

*Utskottets
yttrande.*

Utskottet, som ansett sig icke böra närmare ingå på de av revisorerna gjorda detaljanmärkningarna, har icke kunnat undgå att finna utgifterna för teaterns verksamhet alltför höga och en avsevärd begränsning av desamma ofrånkomlig. Utskottet delar revisorernas uppfattning, att en dylik begränsning knappast kan åstadkommas, därest icke understöden av allmänna medel till teaterns verksamhet upptagas med bestämda belopp på inkomstsidan i de årliga staterna för teatern. Härigenom skulle även den fördelen vinnas, att teaterns styrelse kunde bättre överskåda teaterns ekonomiska ställning och sålunda även beräkna, inom vilka gränser utgifterna måste hållas.

I detta sammanhang har utskottet ansett sig därjämte böra som sin mening framhålla, att, då Dramatiska teatern i första hand tjänar Stockholms stads och dess befolknings intressen, den fordran bör kunna uppställas, att staden jämväl bidrager till teaterns drift.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga erforderliga åtgärder för nedbringandet i möjligaste mån av kostnaderna för Dramatiska teaterns verksamhet ävensom för ordnandet överhuvudtaget av teaterns ekonomi på ett mera tillfredsställande sätt än vad nu är fallet.

14:o) Under ecklesiastikdepartementet, § 37, hava revisorerna upptagit till behandling frågan om införande av värmeanordning i de för tavel-samlingarna i Gripsholms slott avsedda lokalerna (Del I sid. 117—118). Den av revisorerna berörda frågan har varit föremål för behandling av utskottet i dess den 28 sistlidne januari avgivna utlåtande nr 12, därvid utskottet föreslagit, att ett belopp av 70,000 kronor skulle anvisas för ändamålet.

*Statens tavel-
samling i
Gripsholms
slott.*

Vad utskottet sålunda föreslagit, har numera vunnit riksdagens bifall; varom utskottet velat här

erinra.

15:o) Under ecklesiastikdepartementet, § 39, hava revisorerna framställt vissa erinringar beträffande dispositionen av behållningen å anslaget till icke ordinarie befattningshavare vid universitetsbiblioteket i Uppsala (Del I sid. 119—121).

*Anslaget till
icke ordinarie
befattnings-
havare vid
universitets-
biblioteket i
Uppsala.*

Revisorerna hava till en början erinrat om, att medan förut universitetsstaten i sin helhet utmynnat i ett bestämt anslag å riksstaten, skedde år 1925 en uppdelning i så måtto, att avlöningsstaten för professorer och lärare m. fl., vilkas avlöningförmåner reglerades efter ditills vedertagna avlöningsgrunder, kom att fortfarande representera ett fast och bestämt

anslag, medan åter avlöningsstaten för tjänstemän vid universitetets samlingar och inrättningar, å vilka det civila avlöningsreglementet blev tillämpligt, i riksstaten uppfördes såsom särskilt förslagsanslag.

I och med att anslaget till avlöningar åt tjänstemän och betjante vid universitetets samlingar och inrättningar m. m. erhöll förslagsanslags natur, skulle besparingar härå tillgodoföras statsverkets kassafond.

Vidkommande Uppsala universitet hava revisorerna uppmärksammat, att behållningen å en i detta anslag ingående, till siffran bestämd, anslagspost till avlöningar åt icke ordinarie befattningshavare vid universitetsbiblioteket i Uppsala vid respektive budgetårs slut icke tillgodoförts statsverkets kassafond utan reserverats till utgifter under följande år. Enligt vad revisorerna inhämtat hade universitetskanslersämbetet den 23 december 1927 bifallit en av överbibliotekarien vid universitetet i Uppsala den 12 december 1927 dagtecknad och av det mindre akademiska konsistoriet i Uppsala tillstyrkt ansökning, däri överbibliotekarien — med förmälan att å ifrågavarande anslag till avlöningar åt icke ordinarie befattningshavare för budgetåret 1926/1927 uppstått en besparing å 6,526 kronor 74 öre — anhållit dels att ett belopp av 3,300 kronor av nämnda summa å 6,526 kronor 74 öre måtte få användas till ersättning åt övertaliga amanuenser vid biblioteket, som ej innehade fast arvode, dels ock att återstoden, 3,226 kronor 74 öre, måtte ställas till överbibliotekariens förfogande att mot redovisning användas till bestridande av kostnaderna för extra arbeten inom biblioteket. På grund av ifrågavarande anslags natur hade enligt revisorernas mening de å detsamma uppkomna behållningarna årligen bort tillföras kassafonden. Vederbörande universitetsmyndigheter hade således förfarit felaktigt, då de i stället reserverat de uppkomna överskottsmedlen och under följande budgetår disponerat desamma.

Vad sålunda förekommit hade revisorerna ansett vara av den anmärkningsvärda beskaffenhet, att revisorerna velat för riksdagen omförmåla förhållandet.

Förklaringar hava avgivits av kanslersämbetet för rikets universitet (Del III sid. 253—254) samt av mindre akademiska konsistoriet i Uppsala (Del III sid. 254), som bifogat yttranden från vederbörande överbibliotekarie och drätselnämnd.

Kanslersämbetet har bland annat anfört följande.

»Såsom grund för sin anmärkning hava statsrevisorerna åberopat ifrågavarande anslags natur. Det synes härvid böra uppmärksammas, att anslaget är av en alldeles säregen natur, särskilt i vad angår dispositionen av uppkommande överskott (och för övrigt även beträffande de däri ingående amanuensarvodenas karaktär i avlöningshänseende). I fråga om användande av besparingar å anslaget hava särskilda bestämmelser gällt så väl före som efter tiden för 1925 års löne reglering. Före år 1925 ingingo besparingarna icke — såsom statsrevisorerna synas antaga — till universitetets reservfond, utan användes, enligt av Kungl.

Maj:t ursprungligen jämlikt nådigt brev den 17 december 1909, fastställda grunder, vilka alltså tillämpats sedan 20 år tillbaka. De hava också, på sätt framgår av överbibliotekariens yttrande, visat sig ändamålsenliga och lämpliga; och det finnes ingen anledning antaga, att Kungl. Maj:t och riksdagen önskat någon ändring härutinnan, eftersom vid 1925 års riksdag, då i sammanhang med statens omläggning berörda grunder bragtes till riksdagens kännedom, icke någon gensaga mot dem förekom, vare sig från Kungl. Maj:ts eller från riksdagens sida. Helt naturligen hava de även sedermera alltfört tillämpats. Några särskilda däremot stridande bestämmelser hava icke, så vitt jag har mig bekant, i vederbörlig ordning kommit till universitetets kännedom.

Då de akademiska myndigheterna alltså, enligt mitt förmenande, ingalunda förfarit felaktigt, utan ställt sig till efterrättelse vederbörande i ämnet meddelade föreskrifter, hemställer jag, med stöd jämväl av drättselnämndens och överbibliotekariens yttranden, att statsrevisorernas anmärkning i denna punkt ej måtte föranleda någon åtgärd.»

Mindre akademiska konsistoret i Uppsala har som eget utlåtande åberopat, vad drättselnämnden i ärendet anfört.

Även om universitetsmyndigheterna i Uppsala haft viss anledning till sitt av revisorerna påtalade förfaringssätt, måste dock utskottet i likhet med revisorerna finna detsamma vara ur budgetteknisk synpunkt sett mindre tillfredsställande. En ändring i berörda hänseende torde därför vara erforderlig. Då emellertid, enligt vad utskottet inhämtat, riksräkenskapsverket har sin uppmärksamhet riktad på ifrågavarande förhållande, har utskottet icke ansett erforderligt, att någon särskild åtgärd från riksdagens sida nu vidtages i denna fråga.

Vad i ärendet förekommit, har utskottet dock ansett vara av den vikt, att utskottet velat detsamma för riksdagen

omförmäla.

16:o) Under ecklesiastidepartementet, § 40, hava revisorerna framställt vissa erinringar beträffande beräkningen av nettoinkomsterna å vissa inkomsttitlar i staterna för universiteten i Uppsala och Lund. (Del I sid. 121—130.)

Vissa inkomsttitlar i staten för universiteten i Uppsala och Lund.

Härtill hava revisorerna anknutit följande allmänna uttalande.

»Av det anförda framgår att de i vederbörande universitetsstater beräknade nettoinkomsterna å vissa inkomsttitlar icke stå i överensstämmelse med de i räkenskaperna redovisade. Genom att ifrågavarande nettoinkomster i inkomststaterna upptagits till avsevärt lägre värden än de verkliga har statsverkets anslag otvivelaktigt mest upptagas till högre belopp än vad som varit nödvändigt. Enligt revisorernas mening står det hittills sålunda tillämpade förfarandet icke i god överensstämmelse med ett välordnat redovisningsväsende och försvårar eller omöjliggör för den anslagsbeviljande myndigheten att erhålla ett tillförlitligt omdöme om universitetens ekonomiska ställning. Revisorerna anse det därför önskvärt att en omläggning härutinnan kommer till stånd så att vid uppgörandet av staten för vederbörande universitet här ifrågavarande in-

komster i möjligaste mån upptagas till de verkliga värdena. Sker detta blir följderna härav givetvis, att universitetet, i stället för att nu en väsentlig del av deras utgifter ej beräknas i staterna utan bestridas genom vederbörande reservfonder, få i den mån så anses behöfligt, i sina statförslag upptaga visst lämpligt belopp till oförutsedda utgifter, varigenom riksdagen sedermera får tillfälle att vid behandling av dessa statförslag närmare pröva samtliga utgiftsbehoven och fastställa det belopp, som till dylika oförutsedda utgifter kan i form av särskilt anslag vara behöfligt.»

I ärendet har yttrande avgivits av statskontoret (Del III sid. 275—277), som anfört följande.

»Såsom framgår av de av revisorerna uppställda tabellerna över vissa inkomstitlars i staterna för universitetet i Uppsala och Lund beräknade och influtna belopp under de senare budgetåren, hava dessa titlar — egendomsförvaltningen och skogsförvaltningen vid Uppsala universitet samt arrendespannmål och avkastning av akademikassan vid Lunds universitet — från och med budgetåret 1923/1924 till och med budgetåret 1928/1929 med endast ett mindre undantag, utvisat årliga överskott, i vissa fall med högst betydande belopp.

Särskilt gör detta förhållande sig gällande beträffande egendomsförvaltningen vid Uppsala universitet, där överskottet i medeltal för de fyra sistförflutna budgetåren — eller den tid, under vilken den nuvarande beräkningen av titeln, 65,460 kronor, varit gällande — uppgått till omkring 205 procent. I jämförelse härmed är överskottet å titeln 'skogsförvaltningen', beräknad till 152,560 kronor, obetydligt, omkring 10 procent i årligt medeltal för samma tid.

Beträffande inkomststaten för Lunds universitet utvisar titeln 'arrendespannmål' beräknad till 41,000 kronor, ett årligt överskott, likaledes för tiden från och med den 1 juli 1925, av i medeltal omkring 47 procent. Motsvarande tal för titeln 'avkastning av akademikassans räntebärande kapital', beräknad till 43,500 kronor, utgör omkring 17 procent.

Av de sålunda omförmälda överskotten är det endast de, vilka uppstått å titeln 'egendomsförvaltningen' vid Uppsala universitet och titeln 'arrendespannmål' vid Lunds universitet, som kunna anses anmärkningsvärt höga.

Den huvudsakliga anledningen till inkomsternas å den förstnämnda titeln synnerligen starka ökning utöver de beräknade torde ligga i den omständigheten, att vid fastställandet av 1923 års stat spannmålen evalverats i penningar efter medelmarkegångspriset för de närmast förflutna 20 åren, ehuru detta pris var ej oväsentligt lägre än 1922 års markegångspris. I sitt den 7 november 1922 avgivna utlåtande i ärendet framhöll även statskontoret denna omständighet, men fann att, då väl avsikten vore att staten skulle kunna gälla för en icke allt för kort tidsperiod, försiktigheten bjöde att icke räkna med högre pris än som gjorts. Departementschefen och riksdagen delade denna statskontorets uppfattning.

Vad arrendespannmålen vid Lunds universitet beträffar, löses den samma av arrendatorerna efter årets markegångspris med en förhöjning av 1 krona 20 öre för hektoliter och till grund för beräkningen av bruttoinkomsten å denna titel i 1925 års stat ligger medeltalet för de närmast förflutna femton årens inlösningspris, dock med en nedskärning av om-

kring 25,000 kronor på grund av att nämnda medeltal starkt influerades av krisårens enorma stegring av spannmålsprisen.

De sålunda verkställda beräkningarna hava emellertid, såsom av revisorernas redogörelser framgår, visat sig alltför försiktiga och statskontoret anser i likhet med revisorerna, att en omläggning av beräkningen av ifrågavarande inkomstitlar bör komma till stånd. Härvid lär även böra uppmärksammas de båda övriga av ovannämnda inkomstitlar — skogsförvaltningen vid Uppsala universitet och avkastningen av akademikassan vid Lunds universitet — även om statskontoret, såsom ovan antytts, icke anser att överskotten å dessa titlar äro av mera anmärkningsvärd art. Den utredning, som statskontoret sålunda anser böra verkställas, torde i första hand ankomma på universitetsmyndigheterna.

Revisorerna anse det önskvärt, att vid uppgörandet av staten för vederbörande universitet här ifrågavarande inkomster i möjligaste mån upptagas till de verkliga värdena och revisorerna utgå från att, om så sker, reservfonderna icke längre skola vara i stånd att, såsom nu är fallet, bestrida en väsentlig del av universitetens utgifter utan att i stället visst belopp kan behöva uppföras till oförutsedda utgifter.

I avseende härå vill statskontoret framhålla, att om än ämbetsverket, såsom av det ovan anförda framgår, anser att höjning av vissa titlar i inkomsterna bör ske, statskontoret likväl måste ställa sig betänksamt mot att beräkningen verkställas med utgångspunkt från att största möjliga säkerhet bör vinnas för att överskott icke må uppstå. En viss icke alltför obetydlig marginal till förekommande av brist torde enligt statskontorets mening allt fortfarande böra hållas. Uppfattningen i denna sak är direkt sammanhängande med den ställning man intager till frågan om reservfondernas betydelse för universiteten. Härutinnan har statskontoret i sitt ovanberörda utlåtande den 7 november 1922 angående stat för Uppsala universitet anført, att ämbetsverket icke kunde underlåta att uttala sina betänkligheter mot en alltför stark beskärning av reservfonden, vilken vore avsedd att enligt beslut av kanslern användas för universitetets vetenskapliga och ekonomiska behov. Denna möjlighet till friare medelsdisposition torde hava varit av synnerlig betydelse för universitetets verksamhet och därmed för den vetenskapliga forskningen i vårt land. Statskontoret ville även erinra, att 1921 års riksdag vid behandlingen av förslagen om förstärkningsanslag till vissa institutioners materiellanslag uttalat, att riksdagen förutsatte, att även framtida reservfondmedel i tillräcklig omfattning komme att stå till kanslerns förfogande för användning i överensstämmelse med i universitetsstatuterna meddelade föreskrifter. Vid avlåtande till 1923 års riksdag av framställningen om ny inkomststat för Uppsala universitet uttalades också av föredragande departementschefen, att det vore av vikt att tillse att denna förutsättning jämväl för framtiden bleve uppehållen.

Från den uppfattning om betydelsen av reservfondernas upprätthållande, som sålunda hävdats av såväl statskontoret som Eders Kungl. Maj:t och riksdagen, innebär revisorernas nu gjorda uttalande ett bestämt avsteg. Tillämpningen av den av dem skisserade anordningen med reservfonder, som till följd av ytterst starkt nedskurna inkomster icke annat än i mycket ringa grad skulle kunna fylla sitt ändamål, och anvisande i stället å staten av ett anslag till oförutsedda utgifter, vilket anslag årligen skulle av riksdagen prövas och eventuellt förändras, skulle beröva universiteten möjligheten att i nämnvärd grad begagna sig av

den dem av ålder tillkommande rätten att på grund av de betydande egna medelstillgångar, varöver de förfoga, i stor utsträckning själva besluta om medelsdispositioner för undervisningens, studiernas och universitetens allmänna förkovran (§ 142 av statuterna). Det av revisorererna i utsikt ställda anslaget till oförutsedda utgifter torde icke kunna ersätta denna universitetens hittillsvarande befogenhet.»

Förklaringar hava avgivits av kanslersämbetet för rikets universitet samt efter vederbörande drätselnämnders hörande av de större akademiska konsistorierna i Uppsala och Lund (Del III sid. 261—275), vilka samtliga myndigheter ställt sig avvisande mot den av revisorererna föreslagna omläggningen av universitetens inkomststater.

*Utskottets
yttrande.*

De av revisorererna gjorda anmärkningarna synas utvisa, att det nuvarande beräkningssättet för universitetens egna inkomster medför vissa svårigheter för vinnande av en fullt tillförlitlig uppfattning om universitetens ekonomiska ställning och deras verkliga medelstillgång. För åstadkommande av rättelse i berörda hänseende anser utskottet, i anslutning till vad statskontoret i ovan intagna yttrande anfört, att en omläggning av beräkningen av ifrågavarande inkomstitlar bör komma till stånd.

Då emellertid utskottet anser sig kunna förutsätta, att åtgärder i angivna avseende komma att vidtagas av universitetsmyndigheterna och Kungl. Maj:t, har utskottet allenast velat, vad i ärendet förekommit, för riksdagen

omförmåla.

*Särskilda för-
mäner, för-
enade med
vissa lärar-
tjänster.*

17:o) Under ecklesiastikdepartementet, § 42, hava revisorererna upptagit till behandling frågan om värderingen av särskilda förmåner, förenade med vissa lärartjänster (Del I sid. 132—140).

Revisorerna hava till en början meddelat, att till åtskilliga vid de allmänna läroverken anställda befattningshavare utginge såsom en avlöningsförmån avkomsten av vissa hemman samt av donationer eller andra såsom särskilda fonder förvaltade tillgångar.

Härefter hava revisorererna lämnat en redogörelse för de rörande ifrågavarande förmåner gällande författningsbestämmelser ävensom vad i tidigare verkställda utredningar föreslagits beträffande sagda förmånens indragning och utbytande mot avlöning av statsmedel. Efter att vidare hava meddelat, att revisorererna vid en företagen undersökning funnit, att ifrågavarande förmåner upptagits i statsliggaren till värden, som i flertalet fall väsentligt understege de i verkligheten utgående, hava revisorererna gjort följande allmänna uttalande.

»Vad själva den föreliggande principfrågan angår synes det revisorererna vara med numera tillämpade avlöningsprinciper överensstämmande, att en indragning av ifrågavarande särskilda förmåner kommer till stånd i överensstämmelse med den mening, som redan 1890 års riksdag utta-

lat. Revisorerna förutsätta, att denna fråga kommer att tillbörligen beaktas av den nu arbetande lönekommittén.

Bortsett från sakens rent principiella sida vilja emellertid revisorerna såsom synnerligen anmärkningsvärd framhålla den bristande överensstämmelsen mellan de i stat upptagna värdena av ifrågavarande förmåner och de verkliga. Genom att vederbörande myndigheter icke tillsett, att förmånerna i staten upptagits till rätta belopp, har statsverket under de gångna åren tillskyndats avsevärda förluster, i det att avdragen å befattningshavarnas kontanta avlöningar icke gjorts till belopp, som motsvara förmånernas verkliga värden. Då det synes angeläget, att rättelse härutinnan omedelbart sker, hava revisorerna velat fästa riksdagens uppmärksamhet å berörda förhållanden.»

I ärendet hava utlåtanden avgivits av statskontoret (Del III sid. 281) samt av skolöverstyrelsen, som bifogat yttranden från vederbörande befattningshavare och rektorerna vid de av ärendet berörda allmänna läroverken (Del III sid. 282—302).

Statskontoret har anfört följande.

»Statskontoret vill till en början erinra, att den omständigheten, att ifrågavarande särskilda förmåner i den s. k. statsliggaren upptagits till vissa belopp, ingalunda kan tillmätas någon betydelse vid avgörandet av den utav revisorerna väckta frågan. Då statskontoret icke under de senaste åren erhållit några uppgifter rörande de belopp, med vilka förmånerna i själva verket utgå, har någon förändring icke ansetts kunna vidtagas i de på grund av tidigare värderingar bestämda beloppen. Såsom revisorerna framhållit hava kammarkollegium och statskontoret den 29 november 1921 avgivit utlåtande beträffande frågan om värderingen m. m. av nämnda förmåner. Av detta utlåtande framgår, att ämbetsverken för sin del förordnat åtgärder i syfte att de av kronan för skoländamål förlånade hemmanen och donationerna snarast möjligt måtte varda till statsverket indragna. Alternativt hava ämbetsverken föreslagit, att statsverket måtte övertaga ifrågavarande hemman och donationer till förvaltning.

De förmåner, som av revisorerna omförmålts, synas samtliga vara sådana, som för skoländamål förlånats av kronan, och statskontoret är fortfarande av den uppfattningen, att desamma snarast möjligt böra indragas till kronan. I vad mån övergångsbestämmelser, särskilt med hänsyn till nuvarande innehavarna av förmånerna ifråga, kunna anses böra utfärdas, är ett spörsmål, varom statskontoret icke torde hava att i detta sammanhang yttra sig. Statskontoret delar den av revisorerna uttalade uppfattningen, att det är av vikt, att rättelse omedelbart sker, och vill för sin del föreslå, att detta spörsmål upptages till avgörande oberoende av det komplex av olika lönefrågor, som överlämnats till förberedande handläggning av 1928 års lönekommitté.

Vad beträffar de förmåner, som för närvarande åtnjutas av rektorn vid Malmö högre allmänna läroverk, anser statskontoret önskvärt, att redan för budgetåret 1930/1931 sådan föreskrift meddelas, att rektorn, vilkens avlöning för närvarande överstiger 20,000 kronor, vartill kommer förmånen av fri bostad, icke därutöver må uppbära dyrtidstillägg.»

Skolöverstyrelsen har ansett nödvändigt, att det, vare sig genom lönekommittén eller på annat sätt, verkställdes en grundlig undersökning an-

gående varje särskild förmåns tillkomst och ursprungliga syfte. Att utan sådan undersökning fastslå en allmän grundsats rörande ifrågavarande förmånens behandling och likformigt tillämpa denna grundsats utan hänsyn till förmånernas skiftande tillkomstsätt och syfte skulle enligt överstyrelsens mening så gott som säkert leda till rättskränkningar. I fråga om båda de sidor av förevarande ärende, som revisorerna bragt på tal, har överstyrelsen framhållit, att ärendet icke i allo syntes kunna avgöras genom administrativa eller politiska instansers diskretionära prövning utan jämväl hade en rättslig sida, som icke finge förbises.

*Utskottets
yttrande.*

Utskottet delar uppfattningen om att en indragning av ifrågavarande särskilda, av kronan lämnade förmåner eller deras övertagande till förvaltning av statsverket står i överensstämmelse med numera tillämpade avlöningsprinciper. Redan 1890 års riksdag har ock uttalat sig för en sådan åtgärd. Samtliga härmed sammanhängande frågor synas böra göras till föremål för utredning.

Oberoende av huru frågan om indragning till kronan av nämnda förmåner för de av revisorerna omförmälda befattningshavarna kommer att lösas, synes det utskottet nödvändigt, att sådana åtgärder omedelbart vidtagas, att det värde, vartill förmånerna av såväl utav kronan som av enskilda lämnade donationer enligt stat uppskattats, kommer att stå i bättre överensstämmelse med deras verkliga värde, än vad nu är fallet. Utskottet anser, att Kungl. Maj:t bör bemyndigas att redan för budgetåret 1930/1931 vidtaga härav påkallade jämkningar i staterna. Vad särskilt beträffar de förmåner, som för närvarande uppbäras av rektorn vid Malmö högre allmänna läroverk, har utskottet funnit dem så avsevärda, att dyrtidstillägg icke bör utgå till ifrågavarande befattningshavare.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa skyndsamt utredning av frågan om indragning till statsverket eller övertagande till förvaltning av statsverket av de av kronan till de allmänna läroverken gjorda förläningar av hemman och andra donationer;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga sådana jämkningar i från och med budgetåret 1930/1931 gällande stater för de allmänna läroverken, att största möjliga överensstämmelse vinnes mellan den beräknade och den verkliga avkastningen av de till de allmänna läroverken lämnade donationer;

c) besluta, att från och med budgetåret 1930/1931 dyrtidstillägg av statsmedel icke skall utgå till rektor vid högre allmänna läroverket i Malmö.

18:o) Under ecklesiastikdepartementet, § 45, hava revisorerna behandlat vissa inom Västerbottens län företagna tjänsteresor samt därvid anmärkt på det förhållandet, att reseräkningar i vissa fall inlämnats till länsstyrelsen för likvidering ända till inemot 10 år efter det resorna företagits (Del I sid. 144—145).

Vissa utbetalningar av resekostnads- och traktamentsersättning i Västerbottens län.

Revisorerna hava i berörda fråga gjort följande uttalande.

»Revisorerna finna det i nu omtalade fall tillämpade förfaringssättet i hög grad olämpligt. Genom att reseräkningarna inkomma till vederbörande myndighet längre tid efter det resorna eller förrättningarna avslutats, uppstå för den utbetalande myndigheten stora svårigheter att granska räkningarna och kontrollera däri lämnade uppgifter. Vidare komma i dylika fall kostnaderna för resorna icke att belasta vederbörande anslag för det budgetår, till vilket utgiften rätteligen varit att hänföra. Revisorerna vilja även erinra om att enligt bestämmelse, som gällt sedan den 1 juli 1925, räkning å resekostnads- och traktamentsersättning bör, där hinder icke möter, vara ingiven till vederbörande myndighet inom tre månader efter det resan eller förrättningen avslutats.»

Förklaring har avgivits av länsstyrelsen i Västerbottens län (Del III sid. 314), som anslutit sig till vad revisorerna anført. Länsstyrelsen har i anledning av de rådande missförhållandena i angivna hänseende ifrågasatt, huruvida icke särskild kortare preskriptionstid, exempelvis ett å två år, kunde, utan men för förrättningsmännen, fastställas för ingivande av reseräkningar.

De av revisorerna påtalade förhållandena synas utskottet vara av sådan beskaffenhet, att rättelse i anmärkta avseendet är erforderlig. Då den av revisorerna omförmälda bestämmelsen i allmänna resereglementet, att, där hinder icke möter, räkning å resekostnads- och traktamentsersättning bör vara ingiven till vederbörande myndighet inom tre månader efter det resan eller förrättningen avslutats, icke synes vara tillfyllest, lära skärpta föreskrifter i ämnet böra meddelas. I sådant avseende har utskottet ansett sig böra föreslå utfärdandet av sådan kompletterande bestämmelse, att reseräkning skall, där ej särskilda skäl föreligga, insändas till vederbörande förvaltningsmyndighet inom ett år efter det resan eller förrättningen verkstälts, vid äventyr att reseräkningen eljest icke må av myndigheten likvideras.

Utskottets yttrande.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utfärda bestämmelser i anslutning till vad utskottet ovan anført.

*Sjukledig-
heter inom
folkskollärar-
kåren.*

19:o) Under ecklesiastikdepartementet, § 46, hava revisorerna i fråga om sjukledigheter inom folkskollärarkåren anfört följande (Del I sid. 144—145).

»I sin år 1928 avgivna berättelse, sid. 112—132, framlade revisorerna resultatet av en av dem verkställd undersökning rörande bland annat den omfattning, vari tjänstledighet för sjukdom under år 1927 förekommit inom vissa statens verk. Innevarande års revisorer hava ansett sig böra i visst avseende fullfölja berörda undersökning, nämligen genom att utsträcka densamma till en statstjänstemännen närstående grupp av befattningshavare, folkskollärarkåren. En granskning av hithörande omständigheter, såvitt angår sistnämnda tjänstemannakår, har synts erbjuda särskilt intresse av den anledningen, att i fråga om tjänstgöringsförhållanden i stort sett ingen skillnad förefinnes mellan manliga och kvinnliga befattningshavare inom nämnda kår. Detta torde i all synnerhet gälla folkskollärarna i rikets städer, där i regel endast de högsta skolformerna äro företrädda, och revisorerna hava också inskränkt sin undersökning till att omfatta allenast dessa, varigenom även materialet erhållit sådana proportioner, att det kunnat mera ingående behandlas under den tid, som stått revisorerna till buds.»

Sedan revisorerna meddelat, att den föreliggande undersökningen grundade sig på till skolöverstyrelsen ingivna statistiska primäruppgifter rörande folkskolundervisningen under redovisningsåret 1927/1928 och här efter i en tabell framlagt resultatet av den verkställda undersökningen, hava de gjort följande uttalande.

»Såsom av den förestående redogörelsen framgår kan ifråga om ovan nämnda lärare samma förhållande konstateras som beträffande de statliga befattningshavare, vilkas sjukledigheter voro föremål för undersökning av 1928 års revisorer, nämligen, att sjukledighet förekommer i större utsträckning för kvinnor än för män och att av de kvinnliga befattningshavarna de gifta äro sjuklediga i större omfattning än de ogifta. Av 1,730 *manliga* lärare har 19.5 procent åtnjutit sjukledighet, av 1,720 *ogifta kvinnliga* 31.7 procent och av 572 *gifta kvinnliga* 47.7 procent. Sjukdomsfrekvensen per 1,000 lärare utgör i medeltal respektive 290, 522 och 816. Sjukdomsfallens varaktighet i medeltal per sjukdomsfall är respektive 20.5, 23.6 och 24.2 dagar eller, om sjukdagarna uppdelas icke på alla sjukdomsfall utan endast på de lärare, som åtnjutit sjukledighet, respektive 30.5, 38.8 och 41.5 dagar. Medeltalet sjukdagar på varje lärare har utgjort respektive 5.9, 12.3 och 19.8.

Revisorerna, vilka förut påpekat, att arbetsförhållandena inom folkskollärarkåren ställa sig i stort sett likartade för manliga och kvinnliga befattningshavare, vilja i anledning av de rön, som sålunda gjorts, inskränka sig till att hänvisa till de av 1928 års revisorer i ämnet gjorda uttalanden (Del I, sid. 130 och 131).»

*Utskottets
yttrande.*

Under erinran om att 1928 års statsrevisorer i sin berättelse (sid. 112—132) berört vissa frågor rörande tjänstledighet på grund av sjukdom för befattningshavare i statens tjänst samt att statsutskottet vid 1929 års riksdag i utlåtande nr 94 punkt 16:o framhållit, att de av revisorerna i sam-

band därmed berörda förhållandena voro av den betydelse, att de borde tagas under närmare övervägande, vilket lämpligen syntes kunna ske i samband med den utredning, som anförtrotts åt 1928 års lönekommitté, har utskottet, som jämväl funnit de av revisorerna här ovan berörda frågorna beträffande sjukledigheten inom folkskollärarkåren vara förtjänta av att närmare övervägas och förutsätter att detta sker i samband med det ovan nämnda spørsmålet om sjukledighet för befattningshavare i statens tjänst, allenast velat vad i ärendet förekommit för riksdagen

omförmåla.

20:o) Under handelsdepartementet, § 48, hava revisorerna anfört följande (Del I sid. 156—157).

»I staten för försäkringsinspektionen har sedan år 1922 varit uppförd en anslagspost å 6,400 kronor till avlöning åt en registrator å övergångsstat vid försäkringsinspektionen. Nämnda anslagspost har beräknats på följande sätt (jämför prop. I: 10/1921, sid. 122):

grundavlöning (lön och tjänstgöringspenningar)	kronor 4,000
tre ålderstillägg å 500 kronor vardera	» 1,500
tillfällig löneförbättring (lön och tjänstgöringspenningar) ..	» 900

Summa kronor 6,400.

Från denna anslagspost har till vederbörande befattningshavare årligen utbetalts grundavlöning och ålderstillägg med sammanlagt 5,500 kronor.

Under tionde huvudtitelns anslag till tillfällig löneförbättring för viss personal vid civila statsförvaltningen har till nämnda registrator även upptagits en post å 900 kronor såsom tillfällig löneförbättring. Före 1921 års löneroglering för försäkringsinspektionen utbetalades jämlikt gällande bestämmelser till befattningshavare vid försäkringsinspektionen utgående tillfällig löneförbättring från de medel, av vilka försäkringsinspektionens kostnader i övrigt bestredos. Från och med år 1922 utgår tillfällig löneförbättring vid försäkringsinspektionen endast till nämnda å övergångsstat uppförda registrator. I samband med den nya lönerogleringen för försäkringsinspektionen utslöts emellertid ur kungörelsen angående tillfällig löneförbättring nyssnämnda bestämmelse, att kostnaderna för den tillfälliga löneförbättringen åt befattningshavare vid försäkringsinspektionen skulle utgå av inspektionens egna medel. Till nämnda registrator utgående tillfällig löneförbättring har, uppenbarligen i anledning härav, sedan år 1922 belastat tionde huvudtitelns anslag till tillfällig löneförbättring.

Av det anförda framgår att kostnaderna för tillfällig löneförbättring till en registrator å övergångsstat vid försäkringsinspektionen finnas uppförda under två riksstatsanslag samt att densamma utbetalts från tionde huvudtitelns anslag till tillfällig löneförbättring. Då tillfällig löneförbättring åt befattningshavare vid försäkringsinspektionen bör utgå från medel, i vilka inspektionens kostnader i övrigt bestridas, synes det revisorerna att nämnda post till tillfällig löneförbättring under tionde huvudtitelns nyssberörda anslag bör utslutas.»

Tillfällig löneförbättring till en registrator å övergångsstat vid försäkringsinspektionen.

Utskottets
yttrande.

Vad revisorerna anfört beträffande det tillämpade förfaringssättet i fråga om bestridandet av kostnaderna för tillfällig löneförbättring till en registrator å övergångsstat vid försäkringsinspektionen, har utskottet funnit vara värt beaktande. Enligt utskottets mening skola nämligen ifrågavarande kostnader bestridas, ej av allmänna statsmedel utan av de medel, av vilka utgifterna för försäkringsinspektionen gäldas. Vad revisorerna i sådant hänseende anmärkt, har också av Kungl. Maj:ts beaktats, i så måtto, att i den till riksdagen den 31 januari 1930 avlätna propositionen nr 67, vari framlagts förslag till tillfällig löneförbättring under budgetåret 1930/1931 för viss personal inom den civila statsförvaltningen, däribland nu ifrågavarande befattningshavare, upptagits den före år 1922 gällande bestämmelsen att den tillfälliga löneförbättringen vid försäkringsinspektionen skall utgå av de medel, av vilka inspektionens kostnader i övrigt bestridas. Emellertid bör även för tiden före nästa budgetår en reglering i förevarande hänseende komma till stånd, vilket lär kunna ske genom vederbörliga omföringsåtgärder. Dessutom bör givetvis, såsom revisorerna påpekat, den i försäkringsinspektionens stat upptagna anslagsposten till avlöning åt en registrator å övergångsstat minskas med det för tillfällig löneförbättring beräknade beloppet, 900 kronor.

Då utskottet förutsätter att nu omförmälda åtgärder vidtagas genom vederbörande myndigheters och Kungl. Maj:ts försorg, har utskottet ansett sig endast böra vad i ärendet förekommit för riksdagen

omförmäla.

Dispositionen
av vissa
lotterimedel.

21:o) Under handelsdepartementet, § 49, hava revisorerna anfört följande (Del I sid. 157—165).

»Revisorerna hava ansett det äga intresse för riksdagen att erhålla kännedom om i vilken omfattning och till vilka ändamål under de sista tio åren enligt Kungl. Maj:ts beslut penninglotterier beviljats. Från handelsdepartementet hava uppgifter i angivna hänseenden tillhandahållits revisorerna, och med ledning av dessa få revisorerna meddela följande:

Sammanlagda beloppet av de under tiden 1 januari 1920—15 november 1929 beviljade lotterierna utgör 45,053,248 kronor 81 öre. Detta belopp fördelar sig på olika huvudgrupper av ändamål på följande sätt:

I. Vetenskap, universitet, skolor och dylikt	kronor	6,320,551: 60
II. Sociala ändamål	»	2,485,000: —
III. Teater, musik och konst (även konstmuséer) ...	»	23,700,457: 60
IV. Muséer (dock ej direkta konstmuséer) och kulturföreningar	»	5,128,444: 29
V. Idrott och luftfart	»	1,866,000: —
VI. Utställningar	»	5,552,795: 32.»

Efter att härefter hava lämnat en förteckning å de särskilda lotterier, som under ovan angivna tid beviljats, hava revisorerna gjort följande uttalande.

»Av den här lämnade redogörelsen framgår, att ekonomiskt stöd i form av lotterimedel lämnats för en mängd olika ändamål och till ett stort antal institutioner, till vilka jämväl understöd givits genom särskilda anslag å riksstaten. Då det för riksdagens prövning av förekommande anslagsäskanden uppenbarligen är av vikt, att riksdagen äger kännedom om de bidrag, som av lotterimedel utgå till vederbörande ändamål, synes det revisorerna önskvärt att en översiktlig redogörelse härför årligen meddelas riksdagen i samband med statsverkspropositionen. Denna redogörelse synes lämpligen jämväl böra omfatta penninglotterier till sådana ändamål, för vilka särskilda anslag icke för tillfället ifrågasättas.»

Utskottet ansluter sig till vad revisorerna sålunda anfört och anser sig böra föreslå, att en redogörelse för beviljade bidrag av lotterimedel årligen lämnas riksdagen, exempelvis i samband med berättelsen om vad sig i rikets styrelse tilldragit. Det synes vara önskvärt, att denna redogörelse uppställas på sådant sätt, att där sammanföras de bidrag, som för olika ändamål lämnats under senaste kalenderår och de nio närmast dessförinnan liggande kalenderåren.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte årligen lämna riksdagen redogörelse för de bidrag av lotterimedel, som av Kungl. Maj:t lämnats till olika ändamål.

*Utskottets
yttrande.*

22:o) Under elfte huvudtiteln, pensionsväsendet, § 51, hava revisorerna ifråga om lotsverkets enskilda pensionskassa anfört följande (Del I sid. 167).

*Lotsverkets
enskilda pen-
sionskassa.*

»Jämlikt kungörelserna den 15 juni 1922 (Svensk författningssamling nr 361) och den 15 juni 1923 (Svensk författningssamling nr 267) med däri vidtagna ändringar utgå till änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst pensionstillägg och dyrtidstillägg efter vissa i kungörelserna angivna grunder. Såsom en allmän regel gäller, att pensions- och dyrtidstillägg skola utbetalas i sammanhang med utbetalandet av det pensionsbelopp, till vilket de hänföra sig. Vederbörande pensionskassor äga, där ej annat är stadgat, utbekomma erforderliga medel till pensions- tillägg och dyrtidstillägg från statskontoret mot redovisningsskyldighet i vederbörlig ordning.

Vid sin granskning av lotsverkets enskilda pensionskassas redovisning av pensions- och dyrtidstillägg för budgetåret 1928/1929 hava revisorerna lagt märke till att pensionsutbetalningarna skett i särskilda postanvisningar för den fasta pensionen och i särskilda postanvisningar för pensions- och dyrtidstilläggen, samt att portokostnaderna för utsändandet av pensions- och dyrtidstilläggen, utgörande sammanlagt 306 kronor 85 öre, utbetalts av de medel, som kassan utbekommit från statskontoret för pensions- och dyrtidstillägg.

Enligt revisorernas mening torde de till ifrågavarande pensions- och dyrtidstillägg anslagna medlen icke utan riksdagens medgivande kunna användas till bestridande av omkostnader, förbundna med utbetalningar av dessa tillägg. Revisorerna vilja i detta sammanhang erinra om att 1925 års riksdag avslagit en av Kungl. Maj:t gjord framställning om anvisande av särskilda medel för beredande av ersättning åt direktionen för statens järnvägars änke- och pupillkassa för postavgifter i samband med till kassans pensionärer verkställd utbetalning av krigstids- och dyrtidstillägg för tiden 1 januari 1918—30 juni 1923.

Föreskriften om nämnda tilläggs utbetalande i sammanhang med pensionsbeloppen har ej heller av kassan iakttagits.»

Förklaring har avgivits av lotsverkets enskilda pensionskassa (Del III sid. 317—318), som anfört följande.

»Att utbetalandet av pensions- och dyrtidstillägg ej kunnat ske i sammanhang med utgående pensioner beror *dels* därpå att kvittenserna å utgående postanvisningar måste företes beträffande redovisningen för utgifterna för de egentliga pensionerna inför kassans revisorer, och beträffande pensions- och dyrtidstilläggen inför riksräkenskapsverket och erfordras alltså skilda postanvisningskvitton, *dels* därpå att styrelsen saknar arbetskrafter och medel för utbetalande av de senare tilläggen samtidigt med pensionerna, som äro det primära, och som dock i allmänhet inom kort i samma månad följas av pensions- och dyrtidstilläggen, *dels ock* på föreskrifterna om företeende av levnadsbevis för pensionär och för barn.

Enligt det för kassan gällande nådiga reglementet den 25 november 1927 § 12 skola nämligen pensionerna mot företeende av behörigt bevis därom att pensionären lever, utbetalas den 1 mars, 1 juni, 1 september och 1 december varje år. Dessa levnadsbevis inkomma mycket oregelbundet och ofta ej förrän efter upprepade anmaningar, och kunna pensionerna i många fall utgå först långt fram i månaden, åtföljda av pensions- och dyrtidstilläggen, för vilkas utbetalande till änkor med barn riksräkenskapsverket ovillkorligen fordrar ålders- eller s. k. prästbetyg för varje kvartal, under det styrelsen fordrar sådana betyg för änkor utan barn endast i juni för riksräkenskapsverket, och december för kassans revisorer.

Vidkommande åter portokostnaderna så har styrelsen, som saknar s. k. fribrevsrätt, hållit före, att kassan ej borde betungas med utgifter för utsändande av statsmedel, vilka i övrigt gå portofritt, och då de till portoavgifter använda medlen avsetts att utgå icke av de för pensions- och dyrtidstillägg anslagna medlen utan från besparade räntemedel, synes intet hinder för gottgörandet av kassans portoavgifter för utsändande av ifrågavarande statsmedel kunna rimligtvis föreligga. Kassan förfogar även som av sista redovisningen till riksräkenskapsverket för berörda statsmedel framgår över en räntebehållning av 1,653 kronor 40 öre och skulle, om man så ville, minskas med 306 kronor 85 öre till 1,346 kronor 55 öre.

Under åberopande av det anförda anhålles, att de gjorda anmärkningarna lämnas utan avseende och de av styrelsen vidtagna åtgärderna godkännas samt, om portoavgifter från räntemedlen ej kunna bifallas, att kassan erhåller rätt att portofritt avsända postanvisningar å pensions- och dyrtidstillägg.»

I likhet med revisorerna är utskottet av den uppfattningen, att det av lotsverkets enskilda pensionskassa använda tillvägagångssättet i fråga om utbetalandet av pensions- och dyrtidstillägg är oriktigt och icke vidare bör få tillämpas. Med anledning av vad pensionskassan i sin i ärendet avgivna förklaring anfört, har utskottet velat tillkännagiva denna sin ståndpunkt.

*Utskottets
yttrande.*

Då utskottet emellertid förutsätter, att en ändring i angivna avseende kommer till stånd, har utskottet allenast velat, vad i ärendet förekommit, för riksdagen

omförmäla.

23:o) Under rubriken »Statens affärsverksamhet», § 53, hava revisorerna behandlat frågan om upprätthållandet av förbindelserna vintertid mellan Öland och fastlandet (Del I sid. 168—173).

*Vinterför-
bindelserna
med Öland.*

Utskottet vill erinra om, att det av revisorerna berörda spørsmålet varit föremål för behandling av utskottet i dess utlåtande nr 9 A punkt 4:o) vid innevarande års riksdag. Därvid framhöll utskottet, bland annat, att frågan om anskaffning av en ny ångare för uppehållande vintertid av posttrafiken mellan Öland och fastlandet borde anstå, intill dess undersökning företagits, huruvida icke genom avtal med ångfartygsaktiebolaget Kalmarsund garantier kunde vinnas för sagda vintertrafikens behöriga upprätthållande. Uti en vid utskottets utlåtande fogad reservation hade emellertid hemställts, att ett belopp av 350,000 kronor måtte ställas till förfogande av postverkets förnyelsefond för anskaffande av ett nytt isbrytande postångfartyg till fortsatt uppehållande av ifrågasvarande förbindelseled.

Vad reservanternas i ärendet föreslagit, har av riksdagen godkänts; varom utskottet velat härigenom

erinra.

24:o) Under rubriken »Statens motorfordon», § 58, hava revisorerna meddelat, att de företagit en undersökning för utrönande av i vilken omfattning staten tillhöriga motorfordon förefunnes inom olika grenar av förvaltningen samt vilka normer, som tillämpades för fordonens användning. (Del I sid. 185—192.)

*Statens
motorfordon.*

Efter att hava lämnat en redogörelse för resultatet av denna undersökning, hava revisorerna gjort följande uttalande.

»Såsom av den verkställda undersökningen framgår, är det för närvarande vid försvaret samt inom telegrafverket och statens vattenfallsverk, som motorfordon i någon större utsträckning förekomma. Att såväl person- som lastautomobiler i en växande omfattning börjat ingå i arméns tekniska utrustning liksom ock att dylika fordon förekomma bland affärsverkens arbetsmateriel är uppenbarligen ett av utvecklingen be-

tingat förhållande. I detta avseende må hänvisas till den utredning som såväl telegrafstyrelsen som vattenfallsstyrelsen lämnat. Genom exempelvis den anskaffning av s. k. paketbilar, som i stor utsträckning skett vid dessa verk, ha åstadkommits betydligt hastigare transporter av arbetspersonal och materiel till de spridda arbetsplatserna med därav följande möjligheter till ett väsentligt bättre utnyttjande av personalen. Från ifrågavarande båda verks sida synes också övas en mycket ingående kontroll över bensinåtgång och andra faktorer, som inverka på vaguarnas ekonomi.

Med hänsyn till de betydande utgifter, motorfordonen såväl med avseende å inköp som användning betinga, är det emellertid av vikt att deras anskaffning ej sker i större utsträckning, än som motiveras av behovet och verkliga gagnet därav för vederbörande tjänsteman eller tjänstegren, samt att alltså, innan anskaffning företages, en sorgfällig prövning verkställs av de fördelar i besparade resekostnader och ett mera effektivt arbete, som härigenom kunna vinnas.

Vad särskilt personbilarna beträffar vill det synas revisorerna som dessa synpunkter ej alltid tillbörligen beaktats och att åtminstone i vissa enstaka fall hänsynen till den enskilda befattningshavarens bekvämlighet i alltför hög grad kommit att inverka vid anskaffningsfrågans bedömande.

Vad angår de inom marinen inköpta personbilarna må erinras, att vederbörligt tillstånd att inköpa desamma ej utverkats, något som redan i Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut den 12 januari 1929 betecknats som anmärkningsvärt, i vad avser anskaffningen av de båda bilar, varom härvid var fråga, nämligen de för befälhavande amiralen i Karlskrona och till Stockholm anskaffade. Alldeles bortsett från den underlåtenhet, som i detta avseende kan läggas marinförvaltningen till last, vilja revisorerna ifrågasätta behövligheten av att exempelvis för marinens behov i Karlskrona anskaffa två personautomobiler, varav den ena enligt vad som upplysts utgör en sjuårig täckt automobil för en kostnad av 9,350 kronor.

Förekomsten av ett 25-tal personautomobiler vid ett vapenslag med så begränsad personal som flyget synes också ägnad att väcka uppmärksamhet. Även beträffande andra verk kan ifrågasättas, huruvida ej något större försiktighet i fråga om inköpen av personautomobiler varit av nöden.

I avseende å användningen av arméns lastfordon synes vidare revisorerna önskligt att de vid ett visst truppförband inom en garnison stationerade lastbilarna i möjligaste mån begagnas för körslor även vid andra truppförband inom garnisonen. Förutom den bättre utnyttjande av motormaterielen, som på detta sätt vinnes, torde också kostnaderna för privata körslor härigenom kunna nedbringas.

Frågan om missbruk av tjänsteautomobil genom dess användning utom tjänsten synes ej av myndigheterna hava hittills i tillräcklig grad beaktats. Uttryckligt förbud häremot finnes infört endast i de av arméförvaltningens intendentsdepartement utfärdade bestämmelserna, dock blott vad angår personfordon. I de av varvschefen i Karlskrona utfärdade bestämmelserna förutsattes däremot dylik rätt mot ersättning. Liknande medgivande förekommer ock i viss utsträckning i fråga om de under vattenfallsverket hörande bilarna. Beträffande den omfattning, i vilken dylik privat användning — med eller utan lämnad ersättning — i öv-

rigt ägt rum, är det naturligtvis tämligen svårt att erhålla någon säker kännedom. På grundval av den prövning, revisorerna ägnat ärendet, och de upplysningar, som därunder framkommit, anse sig revisorerna böra giva uttryck för den uppfattningen, att användningen av statens motorfordon, såväl person- som lastfordon, för tjänstemans privata bruk ej hädanefter bör medgivas, varom enhetliga bestämmelser böra utfärdas. Undantag bör självfallet härvid göras för sjukdomsfall och andra liknande utomordentliga händelser.

Det synes revisorerna vidare anmärkningsvärt, att vederbörande myndigheter ej i större utsträckning funnit nödigt föreskriva märkning av statens tjänstebilar. Sådana igenkänningstecken finnas — förutom å postverkets bilar — endast å de under arméförvaltningens intendents- och artilleridepartement hörande motorfordonen samt å vissa grupper av telegrafverkets motorfordon. Däremot saknas i allmänhet dylik tjänstebeteckning å fortifikationsdepartementets, marinens och flygvapnets samt vattenfallsverkets bilar.

Revisorerna anse att en dylik märkning bör genomföras efter ett i möjligaste mån enhetligt system. I den mån ej av särskilda skäl, såsom exempelvis beträffande tullverkets motorfordon, undantag härifrån finnes påkallat, bör alltså å de staten tillhöriga motorfordonen anbringas ett för var och en lätt igenkännligt märke, som visar automobilens, respektive motorecykelns egenskap av statens tjänstefordon.»

Förklaringar hava avgivits av flygstyrelsen (Del III sid. 7—10), generaltullstyrelsen (Del III sid. 209), arméförvaltningens artilleri-, fortifikations- och intendentsdepartement (Del III sid 328—331), marinförvaltningen (Del III sid. 331—333), generalpoststyrelsen (Del III sid. 333—335), telegrafstyrelsen (Del III sid. 335—338), järnvägsstyrelsen (Del III sid. 338—339) och vattenfallsstyrelsen (Del III, sid. 339—341).

I fråga om det av revisorerna påtalade missbruket av tjänsteautomobil genom dess användning utom tjänsten ansluter sig utskottet till vad revisorerna härutinnan anfört. Utskottet anser sig i anledning härav böra föreslå, att bestämmelser utfärdas därom, att statens motorfordon, såväl person- som lastfordon, icke få, utom vid sjukdomsfall och andra extraordinära förhållanden, komma till användning för privat bruk.

Utskottet finner sig även böra biträda revisorernas förslag om utfärdande av föreskrift angående märkning av statens tjänstebilar efter i möjligaste mån enhetligt system. Härifrån böra givetvis undantag kunna göras såsom beträffande tullverkets motorfordon eller där eljest särskilda skäl föreligga.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölla, att Kungl. Maj:t måtte utfärda föreskrifter angående användningen och märkningen av statens motorfordon i anslutning till vad ovan föreslagits.

*Utskottets
yttrande.*

Övriga an-
märkninga.

25:o) Vad i övrigt blivit av revisorerna anmält och erinrat, har utskottet funnit dels hava medfört åsyftad eller i utsikt ställd rättelse, dels vara av vederbörandes utlåtande nöjaktigt förklarat, dels ej vara av den vikt, att, oaktat förklaringen ej varit fullt tillfredsställande, någon riksdagens åtgärd bort av förhållandena föranledas, dels slutligen icke hava varit av beskaffenhet att från utskottets sida påkalla något yttrande; vilket utskottet skolat för riksdagen

anmäla.

Stockholm den 28 mars 1930.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar S. H. Kvarnzelius, J. L. Widell, Olof Olsson, O. Bergqvist, E. J. G. Rosén, N. J. M. Svensson i Kompersmåla, C. I. Asplund, P. A. Bergström, K. E. Andersson i Eliantorp, O. A. Ernfors, I. Hj. E. Pauli och K. A. W. Björck;

från andra kammaren: herrar A. Anderson i Råstock, A. Wiklund i Brattfors, C. R. Jansson i Falun, S. Bengtsson i Norup, P. M. Olsson i Blädinge, A. Å:son Törnkvist i Karlskrona, B. F:son Holmgren, J. Olofsson i Digernäs, S. Persson i Fritorp, O. Andersson i Höör, G. Strindlund och K. S. V. Ward,

med undantag därav att i behandlingen av punkterna 17—25 deltagit herr Oscar Olsson i stället för herr Olof Olsson.

Reservationer

vid *punkt 2* (vattenledningen vid 4:e flygkårens etablissement å Frösön) av herr *Bengtsson* i Norup.

vid *punkt 10* (En per mille fonden) av herr *Törnkvist* i Karlskrona, som ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»I likhet med revisorerna finner utskottet skäl icke föreligga att låta den å fonden förefintliga behållningen fortfarande stå odisponerad, utan synes densamma böra, såsom revisorerna uttalat, överföras till statsverkets kassafond.»

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder, att den å En per mille fonden vid innevarande budgetårs slut förefintliga behållningen överföres till statsverkets kassafond.

vid *punkt 17* (särskilda förmåner vid vissa läraretjänster) av herrar *Kvarnzelius*, *Widell*, *Bergqvist*, *Svensson* i Kompersmåla, *Asplund*, *Bergström*, *Ernfors*, *Wiklund*, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Persson* i Fritorp, vilka ansett att *mom. b* av utskottets hemställan bort hava följande lydelse:

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga sådana jämkningar i från och med budgetåret 1930/1931 gällande stater för de allmänna läroverken, att största möjliga överensstämmelse vinnes mellan den beräknade och den verkliga avkastningen av de av kronan till de allmänna läroverken lämnade donationer;

vid *punkt 21* (dispositionen av vissa lotterimedel) av herr *Bengtsson* i Norup.

Bilaga.

Till riksdagens statsutskott.

Med anledning av från statsutskottet gjorda förfrågningar rörande vattenledningsverket vid 4. flygkåren å Frösön får flygstyrelsen härmed vördsamt avgiva följande svar:

1. När gjordes första avsyningen å vattenverket vid 4. flygkåren med påsläppt vatten?

Första avsyningen med påsläppt vatten gjordes den 22 januari 1929 av flygstyrelsens kontrollant, f. d. stadsingenjör A. Kjellin, samt entreprenörens ombud.

På anmodan av kontrollanten utfördes denna avsyning på så sätt, att hela vattenledningsnätet inklusive en vertikalt stående rörledning å pumprummet och slutande 1.5 meter över högvattenbassängens botten fylldes med vatten från högreservoiren, varefter högreservoiren avstängdes från ledningen. Därefter kontrollerade stadsingenjör Kjellin, att vattnet i nyssnämnda rörledning under den för dylika provtryckningar vanliga tiden, 20 minuter, icke sjönk, varav med tydlighet framgick, att hela ledningssystemet höll fullständigt tätt och något läckage sålunda icke förelåg.

2. När togs vattenledningen i bruk?

Vattenledningen togs i bruk den 12 januari 1929, varvid dock endast viss del av etablissementet tillfördes vatten. Så småningom skedde emellertid utvidgning, så att hela nätet förutom vatten till värmecentralen kunde användas från och med den 6 mars 1929.

För ångcentralens pannor och det av densamma drivna uppvärmningssystemet erfordrades nämligen ett vatten av lägre hårdhetsgrad (kalkhalt) än det som visat sig framströmma ur vattentäkten (borrhålet). Härför erfordrades särskild filtreranläggning.

På grund av därefter inträdande vattenbrist och andra omständigheter (läckor, se nedan) kunde emellertid pumpanordningen till detta filter icke slutgiltigt regleras förrän i november 1929, efter vilken tid vattenledningsnätet varit i funktion.

Med avseende å befintligt läckage å vattenledningen har chefen för 4 flygkåren i sin skrivelse den 29 november 1929 förmodat, att anledningen härtill vore att söka i vissa defekter i vattenledningsrörens material. Chefen för sagda flygkår saknade därvid kännedom om, att rören kontraktsenligt provtryckts, vilket flygstyrelsen sedermera anmält till Kungl. Maj:st vid avgivandet av svar å statsrevisionens anmärkning.

Efter avgivandet av chefens för 4. flygkåren ovan berörda skrivelse har emellertid framkommit en förmodan att konstaterad bristning av vissa vattenledningsrör föranletts av en felaktigt arbetande reduceringsventil, placerad i kårens kokinrättning.

Det har nämligen konstaterats, att denna ventil, som icke ingår i vattenledningsentreprenörens åtaganden, vid stängning åstadkommit stötar i

vattenledningen, vilka stötar kunna beräknas föranleda ett tryck, betydligt överstigande rörens kontrakterade högsta tillåtna belastning, 20 atm. Det har vidare konstaterats att före inmonteringen av sagda ventil samt efter det att ventilen urkopplats någon som helst bristning i vattenledningsrören icke förekommit.

Sagda ventil hade insatts av följande anledning:

På grund av vattnets kalkhalt hade nämligen i pumphuset ett avhärdningsfilter måst insättas för att skydda värmecentralens ångpannor mot pannstensbildning samt värmeledningssystemet mot förträngning genom slambildning. För att driva vattnet genom filtret måste i pumphuset insättas en centrifugalpump, vilken höjde trycket i vattenledningen över det beräknade, så att varmvattenberedarna i värmecentral och kokinrättningen ställdes under för högt arbetstryck. För att nedbringa sagda övertryck för dessa varmvattenberedare insattes därför en Arca-reduceringsventil i vardera av dessa byggnader.

Av dessa har den i kokinrättningen inmonterade ventilen efter någon tids funktion visat sig icke fungera tillfredsställande, beroende på något fel i servo-motorn, varigenom belastningsvikten å reduceringsventilen utan något motstånd från servo-motorn nedstötte dubbelventilen och således åstadkom betydande stötar i vattenledningen.

För undvikande av återupprepning av bristning av vattenledningsrören är, såsom ovan framhållits, sistnämnda reduceringsventil nu urkopplad, varjämte åtgärder vidtagits för anskaffning av ventil av fullgott utförande.

3. Uppgift å de sakkunniga, vilka omförmälas i chefens för 4. flygkåren skrivelse den 29 november 1929, (sid. 20 i statsrevisionens berättelse).

Chefen för 4. flygkåren har meddelat att sagda sakkunniga voro, dels Svenska Diamantbergborrningsaktiebolaget ingenjör Matton, vilken förklarar att läckage å ny vattenledning icke finge förekomma, dels stadsingenjör Kjellin och ingenjör Ögren i Östersund, vilka anse att viss tolerans härvid måste förekomma vid anläggningar av förevarande slag.

4. Var är vattenmätaren placerad i vattenledningsnätet?

Vattenmätaren är placerad omedelbart efter filteranläggningen i pump-huset. När fråga är om kontroll av vattenförbrukning i sin helhet av ett system måste mätaren helt enkelt placeras på detta sätt. Ju större avståndet mellan cisternen och mätaren är desto större möjlighet förefinnes givetvis för okontrollerad avgång av vatten.

En annan sak vore, om kontroll av avnämarna erfordrades, d. v. s. om vattnet av avnämarna skulle betalas i proportion till åtgången. I sådant fall måste ju mätare anbringas vid varje avnämares tappningsställen.

Så som mätaren nu är placerad kontrolleras eventuellt förefintligt läckage på ett enkelt sätt sålunda. Alla avtappningsställen avstängas under viss tid, medan vattnet står under fullt tryck i ledningen. Härvid måste allt vatten som passerar mätaren läcka ut, och får man genom mätaren på så sätt en tillförlitlig uppgift rörande läckaget.

Härvid är att märka att följande anordning vid 4. flygkårens vattenverk är vidtagen.

Vattnet passerar av ovan angivna orsaker ett avhärdningsfilter, innan det går ut i huvudledningen. Genom öppnande av en särskild ventil kan emellertid om så erfordras (vid eldsvåda etc.) vattnet kopplas direkt från

cisternen till denna huvudledning, alltså med förbigående av avhärdningsfiltret.

För att pressa vattnet genom filtret erfordras ett visst tryck som gör, att trycket i huvudledningen *utanför* nyssnämnda ventil merendels är högre än mellan ventilen och cisternen. Läcker således denna ventil bliver följden att viss vattenmängd från huvudledningen ånyo ingår i cisternen. Denna vattenmängd registreras av vattenmätaren som avgående, vilket har till följd, att om vid provning den meromnämnda ventilen icke är fullt tät ett visst läckage registreras, vilket i verkligheten icke finnes.

I föreliggande fall finnes anledning förmoda att avstängningsventilen kan läcka något. Vid en företagen utökning av borrhålets djup — efter det att ventilen monterats — förekom naturligt nog i vattnet en del slam, vilket, eftersom ventilen är en vanlig slussventil, mycket väl kunnat av-sätta sig i ventilhuset och därstädes åstadkomma ojämnheter i ventilens an-läggningssyta.

En rengöring måste emellertid föregås av cisternens fullständiga ur-tappning, varför härmed bör anstå till sommaren då vattentillgången är större och således olägenheten med proceduren mindre.

5. Uppgift å medeltal vattenförbrukare.

Manskap och likställda	100
Hushållsmedlemmar	50
	150

I övrigt får beräknas vattenåtgång för:

verkstäder,
badinrättning,
fotografiatelier,
värmecentral med ångpannor,
duschar i gymnastikhuset ävensom för kokinrättningen.

På grund av vid kåren befintliga dyrbara förråd måste även stora for-dringar ställas på vattenverkets eldsläckningsförmåga.

Slutligen får flygstyrelsen vördsamt meddela, att entreprenören A. B. H. Anderssons Värme- & Ventilationsaffär genom skrivelse den 4 mars 1930 medgivit att ansvarstiden för av firman entreprenerade arbeten kommer att räknas i 2 år från och med den 6 mars 1929, från vilken dag anläggning-en i sin helhet togs i bruk under fullt vattentryck.

Stockholm den 8 mars 1930.

På flygstyrelsens vägnar:

KARL AMUNDSON.

Ernst Fogman.